

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott

— © Budapest, január hó 14. © —

Krónika.

Külpolitikai kaleidoszkóp.

— jan. 12.

A nemzetközi vonatkozásoknak a nézőtere, vulgo külpolitika, ez idénre olyan tarkára változott, hogy csak a kaleidoszkóp üvegcserepeinek a tarkájához lehet hasonlítani. Annál is inkább, mert akármilyen messze esik is Tripolisz Pírziától, Marokkó meg Kinától, mégis felismerszik, hogy ezek az eseménytöredékek még így szertehullottan nézve is az egységes, bár eltörött — vagy talán földhözvágott? — üveglap emlékezetét keltik fel a szemlélőben. És egy kis mesterkedéssel, egy kis türelmjátékkal egybe lehet állítani a tört üveg cserepeinek a csorbáit tarka képre.

*

Dominálja a nemzetközi helyzetet, de elsősorban nem Tripolisz révén, amelyik majd csak másodsorban jön, hanem Marokkó vámján a még nem is olyan régen legsötétebbnek nevezett Afrika. Marokkó során most inkább, mint Tripoliszén; mert a marokkói egyezményből mindenki kormányválságot várt Németországban és a várakozás csakugyan be is teljesedett — Franciaországban. Az ügy így kontrapunktosan elmondva kissé afrikai izünek látszik, de a paradoxonok magyarázata Wilde és Shaw óta könnyű. Tehát próbáljuk meg.

Németország nagy és erős vereséget szenvedett Marokkóban, helyesebben az afrikai kérdésben, mert Agadir és vidéke helyett kénytelen volt beérni a Kongó-tartományok egy részével. Hogy ez vereség volt, azt nem én mondom, hanem a német trónörökös mondta igen érthető szóval Bethmannnak is, sőt úgy látszik: az apjának is a szemébe. Ezért van most Danzigban kaszárnyafogsággal komplikált influenzája a szegénynek. Mi több. Egy trónörökösnek elvégre mégis csak van valamelyes joga arra, hogy politizáljon, de a müncheni Fliegende klasszikus arról, hogy soha politizálni nem szokott. És most mégis, tessék megnézni az ujesztendei számát, még ő is beleártja magát a politikába és gyönyörű képet ad, amelyen a kőből és vasból talapatáról leszálló Bismarck szobra költögeti a német Michelt.

Szóval egész Németország, az egész német közvélemény tudatában van a marokkói vereségnek. És azért a kancellár állása mégis rendületlen és Kiderlen is állja a sarat, mert Vilmos császár — még nem is olyan hajdan hun levél írója, Krüger telegrammbarátja —

nagy és bölcs uralkodónak revelálódik és nemcsak a nemzeti hiúságot, de még egy kis gyarmati kézzelfogható hasznot is fejedelmi példával odaáldozott az európai békességnek.

Ellenben Franciaország diadalmaskodott. Marokkó és a Földközi-tenger drága vidéke helyett odachangeirozta Kiderlenék zsebébe a Kongót, amelyik kitűnő föld, nagyszerű föld, mert ott terem a világon a legjobb gummi. Nem tudom, hogy hívják francziául a macskagummit, de ha én most a francia Alphonse Allais, vagy Alfred Capus volnék, nagyon kellemetlen vonatkozásba tudnám hozni a szilvafán termő macskaméz gyantáját azzal a másik, szintén fán termő gyantával, aminek gummi a neve és amit Cambon talleyrandi kellemetes mosolygással nyújtott át Bethmannnak és Kiderlennek, hogy: méltóztassék ezt zsebredugni Marokkó helyett.

Franciaország diadala tehát teljes, sőt valamelyest szatirikus fölényességű is és mégis megbukott De Selves, a külügyminiszter és amire ezeket a grafitporból szórt légy lábakat, amikkel irok, a szédőgépet átkopogtatja cikké, a korrekta pedig felszereli a sajtóhibák teljes hadilétszámával, akkorra már egészen bizonyosan bukkott ember Caillaux is, a miniszterelnök, az egész kabinetjével együtt.

Azaz hogy — nem az egészszel együtt. Mert a bukásból most a francia politika Endimionja, az eddig szerényen csak tengerészminiszter, Delcassé megint felüti a fejét, felmerül a tenger hullámaiból és a jövő héten már vagy külügyminiszter lesz, vagy — legalább ha én volnék Fallières — miniszterelnök.

Hanem ez mind idáig politika, tehát unalmas, de most tessék tovább olvasni, mert most novella jön, a Caillaux bukásának a története. Valahogyan nagyon röviden és egész plasztikusan kellene elmondani.

A nagy és örök damoklesi kard, a fáradhatatlan kormánybuktató, Clémenceau, a szédületes debatter és minden parlamenti hájjal megkent francia Fox beszélni kezdett a szenátus nagybizottságának az ülésén és rövid időn arra kényszerítette rá Caillauxt, hogy az kijelentette, hogy Marokkóról semmiféle titkos tárgyalás sohasem folyt, ezt a — becsületszavára mondja. Amint a parole d'honneur elhangzott, tüstént felugrott megint Clémenceau és a külügyminiszter felé fordult: nyilatkozzék, hogy neki sem volt-e tudomása titkos tárgyalásról.

De Selves marquis kifogástalan, érinthetetlen korrektségű ur, akif a szajnai préfet állásából kényszeri-

tettek rá arra, hogy vállalja a külügyi tárczát. Tehát valami olyan reprezentatív állásból, mint aminő teszem fel azt nálunk egy olyan főispán, aki valóban még a grandseigneurök közül való. Politikai iskolázottsága lehet annyi, mint Justh Gyuláé, parlamenti ügyessége annyi mint . . . itt jobb elhagyni a hasonlatot. A tüstént való felelés kényszere elé állítva és a ragyogó debatter által sarokba szoritva, ez a nagyon tiszteletreméltó ember a zavarában is, a saját lelke őszintesége szerint is megmondta azután, — igaz, hogy francziásan kellemes fordulattal — hogy: különbség van az igazság és Franciaország érdekei között.

Amivel természet szerint tüstént bukott emberré vált, mert mi a fene miniszter az, aki még akkor is csak burkolja, csak czukrozza az igazat, amikor a miniszterelnöke már becsületszóra hazudott. Egy sikosabb frázissal, esetleg valami hazafias bombasztal még keresztülseghithette volna a bukáson magát és a kabinetet is De Selves ur, de ő becsületesebb is, gyámoltalanabb is, semhogy megtanulta volna már a politikai félhazugságok szükséges és kormánymentő taktikáját. És szent naivitásában továbbadta a Clémenceau nagyszerű csselfogását, egyenesen Caillaux fejére . . .

Eddig tart a novella, most kezdődik megint a politika. Olyan vén és tapasztalt politikus, mint Clémenceau, számolt azzal a körülménnyel, hogy neki mint eljövendő miniszterelnöknek nem lenne többsége a parlamentben, tehát kétségtelenül számolt előbb. — Delcasséval is. És kétségtelen, hogy az ő neversi vi cselének az értelmi szerzője Delcassé. Aki részben ösztönből, részben azért is, hogy mivel a bukó kabinetnek ő maga is tagja, óvatosan a háttérben maradt.

Ellenben Delcassé az, aki külügyminisztersége idején még jóval a hármass entente létrejötte előtt titokban megszerződött Angliával Németország ellen és ő az a tengerészminiszter, aki tizmilliók árán is volt erős arra, hogy a II. B. panamapuskaport mind a tengerbe szórassa és egészen harczeraképpé tegye a franczia flottát. Ami annyit jelent, hogy Delcassé=Angolország és az ő politikája közös kuki Nagy-Britanniával a fenyegető német tengeri hegemonia letörésére.

Clémenceau át tehát Delcassé beszélt, de Delcassén keresztül Anglia beszél. És a francia kormánybukás annyit jelent, hogy Vilmos császárnak volt igaza, amikor Marokkóért nem ment bele a háboruba. Mert ő is megorrontotta még a tenger fenekéről is a II. B. puska-por szagát és megérezte belőle, hogy Angliának most, éppen most volna a legkellemetlenebb az idő a leszámoló háboru provokálására. És kitért előle, mert hiszen nemcsak Franciaország, hanem ő maga is kapart ki már Anglia számára gesztenyét a parázból. És az égett-ujju ember, méltóztatik tudni, mindig tart otthon azután már czeruzakenőcsöt, amivel lehiggaszsa az ujját, ha még úgy ég is a dühtől . . .

*

Hogy ez nem valami külpolitikai felelősségtelen el-ábrándulás, nem mesterséges konjektura-csinálás, arról

azután már megint nem a krónikás beszél, hanem a tripoliszi vér és a bengázi puska-por.

Egy olasz szocialista ujság bökkentette ki, — az ilyen igazmondást és éleslátást bizony nekünk itt Magyarországon nehéz elhinni a szocialista sajtóról — hogy Olaszország tulajdonképpen belekényszerült a tripoliszi háboruba. Kettős okon is. Először Anglia kényszerítette rá, másodsorban pedig mit tesz Isten és az ő földi Merryje, — a Vatikán?

A Banca di Roma, amely pénzzel is, gazdasági intézményekkel is titkos olasz gyarmattá tette Tripoliszt, már majd két évtizede az olasz klérus vagyonával dolgozott. Az utóbbi időben azonban, főképpen azóta, amióta a szalonikii dönmék, akik csak opportunus okokból moszlemek, a fajuk szerint zsidók, a meggyőződésük szerint pedig szabadkőművesek, megcsinálták a vértelen török forradalmat, azóta Tripoliszban épp úgy rosszra fordult a Banca di Roma dolga, mint akár Franciaországban, akár Portugáliában a holtkez vagyonáé.

(Inter parenthesis: Bárcsak akadna még egy pár ország, ahonnan elkergetik a papokat, akkor csak úgy dülne ide hozzánk Magyarországra a pénz, hogy még Bárczy Istvánnak, a főváros eme nevezetes szabadsághősének sem kellene a szabadságát Svájcban ródlni el a Crédit Lyonnais-vel.)

Az olasz holt, de Afrikában mozgó tőke belátta, hogy a szalonikii élelmességgel nem konkurrálhat. A Banca tehát felajánlotta legelőbb is minden tripoliszi érdekeltségét a lesben álló és nagy helyzeti energiájú német tőkének. Vegyék át az egész tripoliszi engagement-t a németek.

És ekkor szólt közbe megint Anglia. A Földközi-tenger partján, szemben Maltával, Gibraltár és a Szezi-csatorna középarányosán ő nem tűrhet meg német befészkelődést. Tehát vagy tessék Olaszországnak tüstént és fegyverrel is elfoglalni Tripoliszt, vagy pedig ő teszi rá a kezét. Marokkó legyen a szövetséges Franciaországé és a jelentéktelen Franciaországé, — hiszen Anglia nem akar semmit — de Tripoliszban tessék levonni Olaszországnak a végső konzekvenciát, akármit szól is hozzá a két szövetségestárs. Mi és Németország.

És ez a hatalmas alternativa, amelyik éket vert a hármasszövetség korhadó keretei közé, ugyanakkor egybeácsolta csodálatosképpen, de történeti logikafolyamatképpen a Kvirinált a Vatikánnal. A tripoliszi háboru egészen meglazítja megint az ugynevezett Italia Unita egységét, ami tulajdonképpen mindig csak fikció volt, mert hiszen már a hetvenes évek valamelyik olasz politikusa is így sóhajtott fel: »Az egységes Olaszország tehát megvolna, de most már csak egy hiányzik: az egységes olasz nemzet«.

Ennek a fikciónak, ennek az államhazugságnak, ennek a történelmi hazugságnak egyik végső konzekvenciája a tripoliszi háboru. Az utolsó savoyard, a két-suknyi Viktor Emánuel ime ném marmotát tánczoltat többé, hanem ő maga tánczol úgy, ahogyan a Vatikánból fujják. A tripoliszi háboru egészen olasz klerikális érdek és én őszinte és valamelyest hívően is katolikus

ember most elgondolom, hogy mi lenne akkor, ha még mindig Nagy Leó és a még nagyobb Rampolla kormányozná a Vatikán dolgait most is, nem pedig a velencei plébános, meg a valencziai káplán.

De valószínű, — mert így történnének a dolgok — hogy így igazabbak az események. Carlo Albertónak, a csak kényszerűen liberális uralkodónak a dédunokája szükségképpen megtalálja az utat, amely, ha Tripoliszon keresztül is, a Vatikánba — ha úgy tetszik Cañossába — vezet vissza. A Kyrinál ma hadat visel a Vatikán érdekszoportjaiért. Ez tény, ez így van, és ha erre sem fordul meg Borgia Czézár, a pápa fia, aki először látta egygyé Olaszországot, a spanyol sánczárók sirjában, akkor a szemembe házudott a kaleidoszkóp.

De aligha a kaleidoszkóp hazudik. Vanutelli biboros visszaküldte a Medsidje rendjét a szultánnak, aki kalifa is, a példáján az összes kardinálisok visszaküldték a török — igaz, hogy bizony csak bádogból vagyunk — rendjeleket Isztambulba. És ez a hang jelenti a kibékülést. Amikor a pap már a cifraságról is lemond, az nagy gazdasági érdekek veszedelméről beszél, de nagy hatalmi érdekeltségek megvédelmzését is jelenti. Tripoliszt már érsekségekre, püspökségekre, sőt afrikai primáncziátusra osztotta föl in partibus többé nem infidelium a Vatikán. A hódító szavojai fegyverek nyomán . . .

*

Mi a tanulság mindebből? Három. Először az, hogy Európa úgy tánczol, ahogy Anglia fujja, másodsor az, hogy nekünk nincsen megbízhatóbb és hűségesebb szövetségstársunk, mint Olaszország, harmadsorban pedig az, hogy a katonai költségeket, főképpen pedig ezeknek a tengeri hadikészültségre vonatkozó részét igen sürgősen meg kellene szavazni. Mert az általános választójogot azután még majd sokkal később is megeheti a fene.

Ch.

Örökség.

Milyen volt szőkeségé, nem tudom már,
De azt tudom, hogy szőkék a mezők,
Ha dus kalászszaal jó a sárguló nyár
S e szőkeségben ujra érzem őt.

Milyen volt szeme kékje, nem tudom már,
De ha kinyilnak őszszel az egek;
A szeptemberi bágyadt bucsuzónál
Szeme színére visszarévedek.

Milyen volt hangja selyme, sem tudom már,
De tavaszodván, ha sóhajt a rét,
Ugy érzem, Anna meleg szava szól át
Egy tavaszról, mely messze, mint az ég.

Juhász Gyula.

Az Avas aljáról.

(Gyerekkori reminiszccenciák.)

Irta: KISS JÓZSEF.

Hát igen. Én is. Tartom a just az Avashoz. Az Avas aljáról származni. fölé egy nemesi levéllel. Nincs város, ahonnan a talentumok olyan szakadatlan kirajzása esett volna. Miskolczi emberrel az egész világon találkozhatol, minden téren, minden szakmában, irodalomban, művészetben, technikában. Valami üzi, hajtja, kergeti őket kifelé, legalább régente úgy volt. Szük nekik Maczedónia. *A dráma történetét*, egy világra szóló alkotást, miskolczi ember írta meg, egy Klein a sok közül. A németek egyik legnagyobb szobrása, Begas egyik versenytársa, szintén innen került. Meg sokan. Se szeri, sé száma. A Bükkös világgá indult. Csupa hatalmas szálfák. Vajjon ki maradt odahaza? . . .

Azok közül, akik itthon maradtak, ki emlékszik még az öreg Würzler Jánosra? Tudja még valaki az öregek közül: ki volt Würzler János? Nyáron sárga nanking-nadrágot viselt, kávébarna, rövidderekü redingot-t és a kezében ezüsfogantyus doktori botot. Ha zesebére ráütött, ez azt jelentette, hogy ő a töképenzes a lateinerek között. Interesre dolgozott, apró interesre, olyan apróra, mint a téglá, melyből egy éjszaka alatt háromemeletes sarokház kerekedik. Szabad óráiban nyelvtanítással foglalkozott. Engem francziára tanított; ami keveset csipkedtem belőle, azt neki köszönhetem. Ez az ötvenes években történt, amikor a Tetenvár még tele volt rakva apró; fecskéfészkek nagyságu házikókkal, meg kolnákkal, fehérre meszelt borházakkal. Lehet, még most is ott állanak.

Ugy tűnik fel nekem, mintha kis kerek ablakon valami panorámába néznék bele és látnék ott egy idegen világot; amely ma már sehohsem található. Egész raj tánczmester illegett akkor a városban és bár czéhbe nem verődtek össze, és atyamesterük nem volt, se czéhládájuk, vagy ha volt, alighanem üres volt, mégis nagy megbecsülésben részesültek mindenfelé, mert eleink úgy vélekedtek: az ember fut a szerencse után, gyalog ritkán éri utol, de nem lehessen tudni, hátha tánczlepésben jobban megközelíthető. Vasárnap délután enyhe időben sűrűn lehetett látni az utcán aranypitykés kék és olajzöld frakkokat, az volt akkor a divat és alul szük, strufnis szürke nadrágot, ami hozzátartozott. A strufni többnyire bőrből készült és arra szolgált, hogy a nadrágszárát megrögzítse lefelé, hogy fel ne csuszson, amire szabásánál fogva hajlandóságot mutatott. A strufnit azóta egészen és kizárólag lefoglalta a maga számára a hadsereg. Rossz időben krispint viseltek, meg kerek katona-pellerint. A turi süvegről rá lehetett ismerni a mesterlegényre; az urak szürke, felül széles czilinderbe jártak és azt akkor nagyon nobilnak tartották.

A női divatról kevésbé tudok számot adni. Azt a kis fiuk nem érik fel se szemmel, se észszel, Annyit azonban sejtek, hogy a »bukjel«-szoknya még nem volt kitalálva; ellenben a mideres ruhákból olyan erkölcsös

üde polgári parfüm áradt és a lenge sálban, melyet hónokon keresztül huzva és a karokon könnyed gráciával aláhullajtva viseltek, minden nő egy görög istennőnek képzelhette magát. Az arczokhoz bájosan simult az elől virágos francia bábé-kalap, mely alól szöke és barna loknik kandikáltak elő... amint az a Dériné elfakult arczképein még ma is látható: A biedermeierdivat szélső kilengésének a határán éltek az emberek, én akkor tiz éves voltam és titokban olvastam a Petőfi Sándor verseit.

No és természetesen jártam a színházat, mint minden okos gyermek, ha szerét ejtheti. Az entré tiz krajczárban volt megállapítva és sirni lehetett egy forint árát, a varróleányok esetleg többet is. E célból azon időkben leginkább drámákat adtak elő, azt is az érzelmesebb fajtájából. *Grizeldisz, Hinkó a hóhérlégény, Quasimodo a notre-damei toronyőr*... Komoly, szépséges repertoár... csupa fehér esték... semmi frivolitás... semmi operett. A biedermeier-muzsa állig begombolt, illedelmes, jól nevelt muzsa volt. Én *Quasimodó*-ért rajongtam, a tarka, felemás zubbonyba, felemás nadrágba bujtatott otromba, dadogó Quasimodóért, aki kiront és Eszmeraldát, a szorongatott szép cigányleányt megszabadítja üldözőitől és felviszi Notredameba, a harangok birodalmába... Ó mennyire irigyeltem a szükszavú, de nemeslelkű Quasimodót e hőstettéért, mennyire szerettem volna Quasimodo lenni, akit mindenki lenéz, de aki a lelkében hordja egy nagy, hősi cselekedet öntudatát. Az akkori Eszmeraldát Mátray Laurának hitták, ő volt a vidéki színészet leghíresebb starja. *Ou est le neige d'antant? Hol van a tavalyi hó?* De hát nem erről akartam beszélni, hanem az öreg Würzler Jánosról, a mi derék nyelvmesterünkről és az ő csodálatos metódusáról a nyelvtanításban. Würzler János úgy vélekedett, hogy a memóriát valamiképp külsőleg is támogatni kell, szemmel meg kézzel, hogy az akkor erősebben fog. Vagyis: ha én valamit megjelenítek a papíron, az ügyszólván kézzelfoghatóvá válik; nemcsak hogy a fül hallja a hangot, de a szem is látja és az akkor úgy bevésődik az agykéregbe, hogy nincs az a spongya, ami onnan lemossa. Ehhez képest mi éjjel-nappal irtunk és fogyasztottuk a papírost. Deklináltunk papíroson, konjugáltunk papíroson, előbb a becsületes, jól nevelt igéket, azután a rakonczátlan, rebellis rendhagyókat. Mi nem győztünk a nadrágainkból annyi rongyot produkálni és a diósgyőri papirgyár a rongyokból annyi papírt gyártani, amennyit a Würzler-féle metódus föl ne emésztett volna. A gyár részvényei rohamosan emelkedtek és Würzler János újra a zsebére ütött és meg volt elégedve. Az élőszóval a mester kevesebbet gondolt. Idegen nyelven az ember olvasni tudjon. Annyian vannak a beszélni tudó francziák, nem szorultak rá, hogy még mi is beszéljünk nekik! Beszéljenek maguk. Fecsegő, komédiás nép! Csak az íróik érnek valamit.

Mindazonáltal Würzler János klientélája folyton növekedett. Volt akkor Miskolczon egy nagyszabású híres leányinternátus: a Karacs Teréz intézete. Nagyon

érdemes, nagyon művelt és lelkes honleány volt Karacs Teréz, a gróf Brunsvik Terézek és Zirzen Jankák fajtájából való: csupa szív és kötelességtudás, amellet minden ízében grande-dame; a főúri köröknek is kedveltje. A feministák és suffragettek fogalma akkor még az idők méhében szundikált, mint festett kép a mumia-koporsóban. A női ideálnak csak két formája volt meg: a nő mint anya, a nő mint honleány, Niobe, a ki talpig gyászban lenyilazott gyermekeit siratja... oly közel volt még a forradalom és a leveretés...

Karacs Teréz intézetében is tanított az öreg Würzler, természetesen az ő bevált, megdönthetetlen módszere szerint. De a kisasszonykák nem állottak kötélnek. Szép szemeiket nem akarták azzal koptatni, hogy azokon keresztül tanulják meg a konjugációt. A füzetek lassan teltek és az általános renitencia sűrű és félremagyarázhatatlan pacznik alakjában jelentkezett. A kisasszonykák obstruáltak és Würzler János csálhatatlan módszere csütörtököt mondott, ami nagyon bántotta az öregget. Sűrű purparlék folytak emiatt az igazgatónövel és állítólag Würzler János közel volt ahhoz, hogy a kabinet-kérdést felvesse, de csak közel volt hozzá és nem vetette fel. Ellenben engem egy vakáció délután elküldött az igazgatónövhöz, hogy mutassam be magamat és a füzeteimet, hogy a kisasszonykák okuljanak és épüljenek.

Gálába vágtam magamat. Fölvettem aranypitykés kék dolmánykamat, meg a keskeny szürke nadrágomat a strufnival és mentem. Kipirult arczczal, izgatottan, misszióm fontosságának teljes tudatában vágtam neki az utnak. Ugy éreztem magamat, mint a hős, ki a dicsőség útján az első lépést megtenni készül és olyan buta voltam, amennyire csak hőstől kitelik.

Karacs Teréz anyai nyájassággal fogadott, meg-simogatta arczomat, átvette és a nélkül hogy beléjük pillantott volna, letette füzeteimet egy polczra és ott-hagyta. Azután előhívta a leánykákat.

— Itt van egy kis fiu, aki játszani akar veletek, vigyétek ki a kertbe.

Én még sohse láttam ennyi kis leányt együtt és ennyi pompát, fényt se láttam még soha. Sorra meg-néztem őket, hogy melyik hasonlít közülök Eszmeraldához, de nem hasonlított egy se. Sokkal előkelőbbek, tanultabbak voltak. És ők is alaposan megvizsgáltak engemet. Egy karcsu, velem egyivásu, de növésre nagyobb leányka lehajolt hozzám és udvarolt:

— Te bubu, milyen sok hajad van! — (no bezzeg megritkult azóta!) és alaposan meghuzta az üstökömet.

Azután jöttek a serdültebbek és egy nagy kamasz leány minden teketória nélkül megcsókolt, a másik meg vajaskenyeret adott a magáéból. És én oly boldognak éreztem magamat, olyan fontos személy lett belőlem. Eszembe jutottak mind a tündérmesék, amiket odahaza nagy Palócországban tollfosztásnál meg kukoriczamorzsolásnál hallottam és a suttyomban megkaparított regényolvasmányaim alakjai. E pillanatban én is meseképnek, regényalaknak éreztem magamat. És ez volt az első kalandom.

Egyszerre csak élembe gurul egy aranyzóke borzas csöppség, aki talicskát tolt maga előtt. Megáll, rám néz, aztán hangosan elordítja magát:

— Te fiu, leszakadt a strufni! Erre valamennyien a lábamra néznek és hahotázva kórusban ismétlik:

— Leszakadt a strufni!

Ugy szerettem volna e pillanatban a föld alá sülyedni. Arczomat előntötte egy égető, maró vérhullám. Lelkemen végigszaladt valami repedésféle. Igy alápottyanni a legcsudálatosabb szuggesztív magaslatairól! Egyszerre csak eltört nálam a mécses. Se szó, se hang, egyet fordultam, nekiiramodtam és faképnél hagytam a frekvenciát. Pár pillanat alatt künn voltam a kis kapun.

*

Hányszor nem jutott eszembe már ez a kis baleset. És hányszor nem ismétlődött életemben és hányszor nem ismétlődik mindenki életében. Egy leszakadt gomb, amire figyelmeztetnek... egy akasztózsínór, amely a gallér mögül eléto lakodik... egy galandvég, amely kilóg... semmiségek és mennyire fel tudják képpelni legilluziózabb perczeinket.

És most is, hogy ilyen öreg este ide betoppantam gyermekjátékaim színhelyére, szinte tartok tőle, hogy utolér a baleset, esetleg valami más előre nem látott formában, vagy a régiben. Hogy a hátam mögött megszólít valaki: Vigyázz, te vén gyerek! Vigyázz! Még el talál szakadni a strufni... a strufni...

Toll és tőr.

— jan. 12.

KAMAT... PROFIT... ÁRFOLYAM, — milyen csunya, profán szavak, mennyi ghettszag, mennyi deklasszozottság tapad hozzájuk: és most mégis grófi, főpapi ajkakon kopnak. Hát bankot csinált a klérus és testőrsége, a főnemesség, — bankot bizony, pénzüzetet, úgy mint a zsidó és a filiszter: részvényekkel, alaptőkével, direkcióval és szentek és misék, zsoltárok nélkül. Ejnye, ejnye, hát ez is kell? — Hisz azt hirdették mindig, hogy ez nem fontos, hogy az egész csak zsidó találmány és a hatósági szegénységi bizonyítvány az egyedüli passepartout, amivel a mennyek országába lehet zónázni. Vagy ez csak a lelki szegényekre vonatkozik? — De hisz azok a földön is elfoglaltak már minden valamirevaló helyet... Emlékszünk egy pápára, nagyon gazdag volt és amikor egy pap megjegyezte, hogy a megváltó szegénységben élt: kimondatta a zsinattal, hogy Jézus nem volt szegény. Gazdag volt. Ha a pap-kapitalizmus ilyen tempóban terjed, a legközelebbi zsinat azt is ki fogja mondani, hogy Jézus bankdirektor volt.

A RÓZSAGAVALLÉR nagyon udvarias s főként igen lojális legény. Nagyon jól tudja, hogy meddig tartanak a jogai, amelyeket a szüleitől: a költőtől és a zeneszerzőtől örökölt, nagyon jól tudja azt is, hogy kikkel szemben nem szabad a jogaira hivatkoznia s éppen azért kétségtelenül bájos mosolylyal hajolt meg a főhercegnő akarata előtt. A Rózsá-

gavallérnak igaza volt: az ő minden szépsége és törékeny poézise nincsen olyan finom, mint egy fiatal főhercegnőnek és pláne egy menyasszony-főhercegnőnek: fejedelmi aranyból és menyasszonyi csipkékből font, fehérén ragyogó álmaj, s nem lett volna rendjén, hogy egy bájos, de nevetlen kamasz a maga kétértelmű mimikájával összekuszálja a királyi csipke aranyzárait. A főhercegnőnek ellenben nem volt igaza. Nem azért, mintha valami nagy szerencsétlenséget okozott volna azzal, hogy Hoffmánsthal-Strausz darabjának első felvonásából töröltetett egy ágyat, hanem csak azért, mert megszegyenítette mindazokat a leányzókat, akik végignézték ezt az ágyjelenetet anélkül, hogy a szeméik által elkövetett vétek az eszükbe jutott volna. A menyasszony-főhercegnő kétségtelenül a polgári morál legmagasabb csúcán áll s a cselekedetei teljesen korrektek kell hogy legyenek. De mindazok, akik most általa tudomásul vették az inkorrektőségüket, akik a tudatára ébredtek annak, amit elkövettek, milyen gondolatokra ébrednek most majd a főhercegnő korrektségének láttán. A hiba megtörtént, az kétségtelen, hogy hiba volt, azt is kétségtelenné tette a menyasszony-főhercegnő, aki bizonyára a legjobban tudja, mi illik és mi nem. De ez a késői ráeszmélés bizonyára eszükbe juttatja majd a polgári leányzóknak, hogy más a főhercegnők morálja és más az, ami bennük él, hogy a polgári morál az urnak ezerkilencszáztizenkettedik esztendejében nem fedti immár a fejedelmek morálját. S félünk, hogy az erkölcstelen bourgeois ebből az alkalomból megint szemükre találja vetni a szakadékot, amely a kétféle erkölcs és kétféle gondolkodás nyomán egyre tágabb és tágabb és a Rózsagavallér lojalitása még sok illojalitásnak lesz az okozója. A főhercegnő fehér-csipkés álmaj érintetlenül maradtak, de hányan lesznek azok, akik tolongva sietnek megnézni azt, amit a főhercegnőnek nem volt szabad látnia.

A VIHARJELZŐ: a híres Batthyány-szakáll meglendült. A vörös gróf — schol olyan gyorsan nem fogalmaznak, mint Pesten — elment oda, ahol a belépésekor mindjárt tudják, hogy melyik az utolsó hely: a Reform-klub lateinerei közé és beszélt. És beszélt és beszélt és beszélt — és a szeg, amit még véletlenül se talált soha fejen, végre kibujt a zsákból. Hogy aszondja: az új feudalizmus még veszedelmesebb, mint a régi. Hogy így meg úgy: az új arisztokrácia csak demoralizál, és perdült a nyelv és jöttek a szavak, sok szó, magyar és idegen, több idegen, mint magyar és több rossz jó, mint jó. Nem egészen értjük a grófot; — ha egy tegnapi mágnás diszkreditálni akarja a máit: az érthető; elvégre egy parvenü se szereti az utána következőket, de ő... ő, a tegnapelőtti, a mult századbeli?... Arról azonban megnyugtathatjuk a nagy férfit, hogy az új osztály ugyanazzal a szimpátiával fogadja a régit, — őt, a grófot — mint ő, és az ő osztálya az ujat. Ő épp olyan vendég, vagy — ahogy Teleki Sándorné mondja — betörő a dolgozó osztályok közt, mint az új bárók a kapa-kaszakerülők közt. A vendégjog határai pedig néha nagyon szűkek...

EGY IRTÓZATOS EREJŰ CZIKLON: a botrány széthuzta egy pillanatra azt az antik csipkéjű függönyt, amely mögött a magyar arisztokrácia virágát, az ifjúságot nevelik s a misera plebs belebódulhatott egy pillanatra a történelmi parfümü levegőbe. Hát bizony bele lehetett bódulni, — annyi bün-baj termelődött ki a szent falak közül, amennyiből tiz rémregény szükségleteit lehet fedezni. Csábitás, stuprum, idegen név használata, öngyilkosság, apasági per,

s mindezt együttvéve úgy hívják: valláserkölcösös nevelés. Mert kérem alássan: ennek a skandalumnak a tengelyében nem az a pár robbanó temperamentumu fiatal ember áll, — itt a nevelés a bűnös, ez a sötét botrányrózsa a Barkóczy szellemének a fekete bimbóiból fakadt ki. Nem az itt a publikum elé tartozó, hogy egy lányt elcsábítottak, beteggé tettek, a Dunába kergettek, hanem az, hogy ezt egy tanintézetben tették meg és az, hogy az intézet kormányzója — egyébként: közéleti főerkölcsös és kongreganista, Szölgvény Ferencz ur — e bűnhalmazatokért egyszerűen feddésre ítélte a fiukat. Méltóztatnak a sárospataki botrányra emlékezni? Ott nyolcz fiut csaptak ki, amiért egy nyilvános házban dorbézoltak... pedig ott nem ment emberéletre a játék, ott nem dultak szét családi boldogságokat. Ami a Ferencz József-intézetben történt: az árulás az állammal szemben, — kulturállamban a kormányzó ur egy pillanatig sem maradhat a helyén — árulás a nagyközönséggel szemben és árulás a szülőkkel szemben; amíg a mágnás otthon, maga nevelte a gyermekét, nem éstek ilyen lesiklások... ma, amikor az államra bizza a fia nevelését, — ma nem nevelik ugyan, de ezzel szemben nagyapai örömeiket szereznek neki. És ez egész természetes ott, ahol egy gyónással egyszerűen kiradiroznak mindent.

DANILO HÉTSZÁZEZER KORONÁJA.

Czetinje, január 10.

Ma délelőtt hozta el a posta Danilo hétszáz ezer koronáját. A király, aki még soha ennyi pénzt életében nem látott, sem egyszerre, sem többszörre, — nem tudott hova lenni örömeiben.

Magához hívatta a külföldi újságírókat és előadta jövő terveit.

— Uraim, — szolt — írják meg lapjaiknak, hogy a pénz cseppet sem tett gögösebbé. Maradok a szerény király, ami eddig is voltam. Legfeljebb átköltözöm egy jobb palotába, amelynek legalább négy szobája van, fürdőszobája és cselédszobája is lesz. Egyéb terveim a pénzzel a következők:

1. Ujjászervezem a hadsereget.
2. Gőzfürdőbe küldöm a népet; a költségeket fedezem.
3. Kifizetem a husz év óta hátralékos államadósságot.
4. Leiszom magamat a sárga földig; én, családom és az egész nép.
5. Kiosztok a nép között poloskaszert.
6. Kiosztok a nép közt egyéb rovarport.
7. Kiosztok a nép közt uzorakölcösönöket.
8. Lebontatom az egyetlen iskolát.
9. Felemelem a miniszteri fizetéseket évi ötven koronával.
10. A czetinjei szállodába, mely az enyém, bevezettetem a petróleumvilágítást és emelem a borraivalókat, melyek szintén az enyéme.
11. Ugyanabban a szállodában kávéházat nyitok, ahol én leszek a markőr.
12. Irok egy köszönőlevelet testvéremnek, a monacói fejedelemnek, amelyben megköszönöm neki a tributómot.
13. A fiam kap két pofont, mert játszani mert és kitétte magát annak, hogy a nála lévő állampénzeket elveszítse.
14. A feleségemnek, Montenegró királynőjének, veszek egy toalettet Poirétnál és a czetinjei álarczosbálon be fogom mutatni a népnek, mint maszkát...
15. Magamnak veszek egy pár keztyüt, mert az mégis jobban melegíti a kezemet, mintha szappannal lemosnám.

Ennyit mondott a király. Gratuláltunk neki és visszasieltünk a szállodába, ahol egyelőre még csak fagygyertya lángjánál irhattuk meg tudósításunkat.

Maximus:

Krúdy Gyula.

Tíz-tizenöt évvel ezelőtt ez a név, amelyet most a ciklem fölé irtam, úgy ütközött elem a szürke betűsorokból, mintha piros nyomdafestékekkel lenne nyomtatva. Akkoriban alighogy elkezdődött nálunk az irodalmi értékelés és a kritika. Nekem azonban ő volt a kedves költő. Vidéken, mindenkitől távol, szerettem vele elbujni egy filagóriában, vagy az elhagyott utolsó szoba egyik sarkában, hogy kedvemre álmodozhassam a mondatainak fátyolos muzsikájánál. Milyen szépen tudott ez az író visszaemlékezni. Nobilis mélabuja, amelyet valahonnan a felvidékről, a tót hegyek közül hozott nekünk, egyben cukros volt és fanyar, mint az édes gyökér. Azóta sok ezren megszerették. Én pedig hallottam őt késő éjszakán mesélni, bornál és szivarszónál folytatta a régi mesét, amit abbahagyott. Legutóbb, ha jól emlékszem, Indiában jártunk. Visszapillantott oda, ahol sohase volt és szolt nekem gyémántokról, virágbozótokról, indus csodákról, mérges kigyókról, amelyek éjjel sziszegve kusznak be az alvók ágyába, míg az indusok tejjel tova nem fröccsentik őket. Onnan jut eszembe ez a fantasztikus éjjeli beszélgetés, hogy mostan vettem a legújabb könyvét, amelynek hőse az ezeregyéjszaka hőse, *Szinbád*, azaz *Krúdy Gyula*, a romantikus. Mert ujabban már nemcsak a megtörtént dolgokra emlékszik vissza. Ez az érett, mély könyve, amely az alkotóereje teljében mutatja be, új dimenzióban lebegteteti az alakját. Emberei tulnőnek téren és időn. Édes tétlenségben adják oda magukat az álomnak. A költő már olyan dolgokra is emlékszik, amelyek sohase történtek meg. *Krúdy Gyula*nak kopik az emlékezete és egyre tündéribb a meséje és a fantáziája. Ma kisebb hisztorikus, de nagyobb lírikus.

*Krúdy Gyula*t megbabonázta a föld és a mult. Minden novellája és regénye idill. Csendeskés élet csergedezik az embereiben és az írásaiban. A visszatérő élet edzi és biztatja, mert ő is benne van abban a körfolyamban, mint a novella-hősei. Egy folyton megújuló és folytatódó regényt ír. Az egyes könyvei csak részei ennek és kis töredék minden írása, amely beletorkollik abba az egységes álmvilágba, amelyből végzettszerűen kiszakadt. Nekünk történeteink vannak. Neki csak egy története van, de ez összekapcsolódik az étellel, az ő életével, az örök regénnyel és ősi, meleg, mint az emlék és az álom. *Krúdy Gyula* a leghalkabb neszekre rezzen fel. Kímélő kézzel nyul emberekhez és korokhoz, csendesen és félenken, mintha szemfedőket emelgetne. Minden, még az is, ami előttünk történik, halvány és legendás, mint egy tejüvegen át. Az emberek jelenségek, akiket a családjuk keretez. A családot bámulja és szereti ő, a családok végtelen életét. Ezen a körön ritkán emelkedik túl. De nem a nyárspolgári család krónikása, hanem a misztikus családé. Azé a rejtélyes emberi szövetkezeté, amely a kedély és a titkok melegágya, születések és halálok szemlélője, bámulója a fiatalok kezdő csókjainak és az aggok elhanyaglásának, minden édes és mély emberi misztériumnak. Még a kisértetei is családi kisértetek. A halál is családi. Az elzúllás csak a családtól való elrugaszkodás. Méséi pedig alvó udvarházakban ébrednek fel, szegény olajnyomatok, lehangolt, poros zongorák között. A

czinterpajzsok vibrálnak, a családi képek lelépnek a falról és élénk áll valami torzonborz kaczkias ur, cinóberorral, vidra-süvegben, egy fantasztikus vitéz kopott dolmányban, egy vérző hős, vagy egy lovag romantikus aranyban, régi szerelmektől körülillatozva. Alig árulja el a magyarságát. Az idegen pedig az első olvasásra felkiáltana, hogy az író magyar.

Mi is ezt a szót szeretnénk elmondani, de valami új hangzással, valami diszkrét és megtisztelő ejtéssel. Mellette pedig két szót. Az egyik ez: ábránd. A másik: lovag. Valahogy hozzája tartozik mind a kettő, két motívum az életében, két visszatérő komplexum a képzeletében és mutatja, milyen utakon jár az álma és a művészete.

K. D.

Párbaj.

Évődtek kezdetben
Játszi aranytükkel
S halovány haragjuk
Mosolyogva tünt el.

Később hajlós törrel
Hetykén első vérig,
Cseppjén még a béke
Olajága érik.

Most már sulyos karddal
Állják véges-végig;
Egyikük se moccan
Végkimerülésig!

M. Korniss Aranka.

Krónika II.

A mozi.

— jan. 12.

Akik azt tartják, hogy a mozival foglalkozni degradált szellemi funkció, elfelejtik, hogy az állami színházak kiindulópontja a krajczáros vásári komédia volt és hogy a Faust tárgyát vándorló Vitéz Lászlók horgászták ki az élet zavaros halastavából. A világ minden nagy dolga parvenü-módra fejlődött, akárha a betlehemi tehénistállóba, akár a vikingek rabló-barlangjába, akárha Sire egykori padlásszobájába tekintünk. Valahol minden kezdődik, akár 1867-ig kell visszamennünk, akár Bölsche elasmotheriumjáig. És ez igazolja legjobban az arisztokratikus világnézetet; a demokratikus irányzat szellemi gondolatmenetében visszafelé halad, konzervatív, konstruktív és nivelláló, ősi formákba kapaszkodó.

A mozi műtárványosbódékban kezdte életét s egy ideig, úgy látszott, nem viszi messzibbre, mint néhány más, érdekes, de könnyelmű életű szellemi társa, teszem azt a hullámvasut, vagy a grammoфон. Az alsó néposztály kapaszkodott bele elsőnek, s időbe került, míg a kino odáig vitte, hogy a köszínházak rettegjenek tőle és a papok a szószékről keljenek ki ellene. Ezt a hosszú

utát maga csinálta meg: s ez talán az első ok, amiért olyanok figyelme is feléje fordult, akik tulajdonképp csak az emberek és nem az intézmények karakterében, lelki életében, fiziológiájában hisznek. Ha valaki lépésről-lépésre halad előre, ha bele tud kapcsolódni az emberiség gondolatországaiba és új szükségletet képes teremteni a világnak: az valaki, még ha csak váznon és nagyítólelencsén él is.

Mit mondjak? Tizenöt esztendő óta senki sem látott a Nemzeti Színházban, holott a magam törzsmoziját minden héten pontosan meglátogatom. Pedig nem vagyok az az ember, aki ne szeretne okulni; gyönyörködni s a szellemi anyagot feldolgozni. Ám azok a hanghatások, amelyeket a színház ad, nem egyeznek meg a gondolataimban önkéntelenül kialakuló képekkel, a fantázia megelőzi a színpadról feléje futó szavakat s amit művészetnek nevezünk, tulajdonképp folytonos lelki vitatkozás a színész és a magam termelte képzetekkel. Hangról beszélek és ezt aláhuzni szeretném: mert a deszkákon mindig csak az emberi orgánus lesz az ur, az érintkezési eszköz, mondjuk így: a valuta. Mert nincs az a művészi kigondolás, rendezés, arczjáték, amely a hang rezonálóképességével vetekedhetne, lévén ez a leg-
rövidebb ut nemcsak az agyhoz, hanem a szívhez is.

És lévén ez a legegyszerűbb, legrégebb módszer az emberi érzést megfogni, a magunk felfogásának megnyerni, esetleg azt a magunk istállójába beleállítani. Egy Kossuth szavával a Görgey tekintete és esze nem tudott versenyt futni, Tschaikovszky mindig könnyebben fog meggyőzni, mint Laplace. Ezt már Mózes tudta, mikor mindjárt első könyvének hetedik sorában ezt írja: »Akkor monda az Isten«, mig a kilencedikben ezt közli: »És látá Isten«. A magasabb funkció, a prerogativa az utóbbi; az előbbi szükségszerű expediens, amely nincs indokolva, aláépítve: hatása az erejében, a felelőtlenségében, imperativusában rejlik.

Az emberiségnek tehát nincs oka szégyenkezni, amiért mulatságot, szórakozást, sőt szükségletet lát a moziban, mert a köruti kis villamos-színházak, bérregő gépecskéjükkel, tánczó rajzaikkal azt mutatják, hogy a halandók emancipálódni szeretnének a szó hatalma alól; hogy a szem fel akarja venni a harcot a füllel. Kíváncsiságunk immáron kielégül, ha rajzokat, néma jeleneteket, nyers helyzeteket kap; színfoltok, vezérszavak kifejlődnek, megszinesednek lelkünkben; nem szükséges, hogy egy csengő tenor, vagy komor bariton untalan szellemi mankókat ajánljon fel az értelmünknek. Ma már a legszegényebb ember is röstelli, hogy deres fővel dadák ringassák álomba.

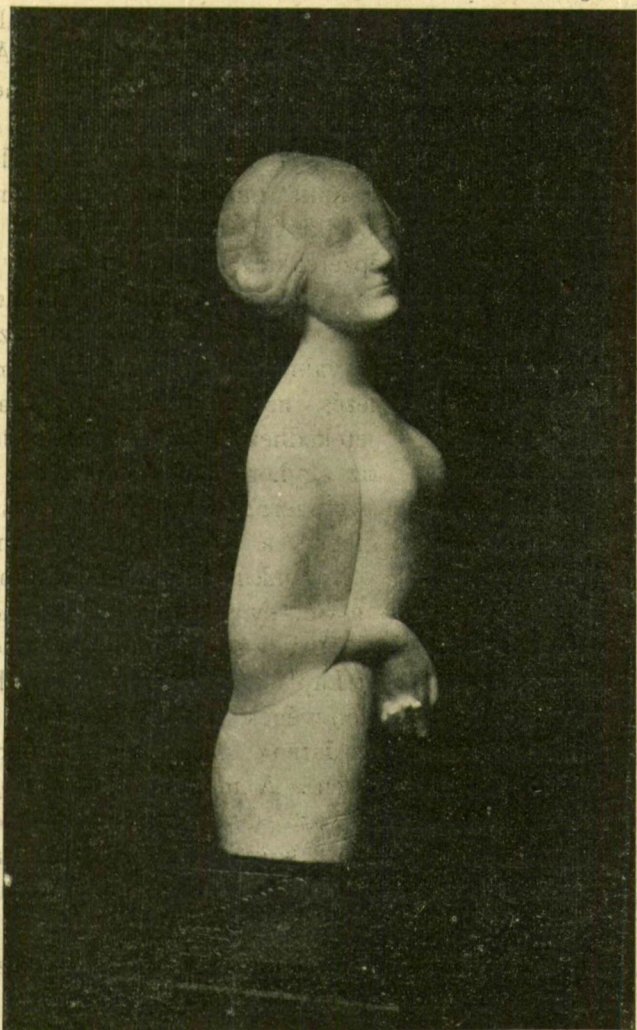
Valaki (nincs kizárva, hogy Shaw) azt mondja, a színházak célja önmagukat feleslegesekké tenni és hogy e szemléltető és indokolható gyermekkeretek csak addig élnek, amíg az emberiség nem képes maga is az oktató, csiszoló, színeket keverő és dokumentáló szellemi proceszust elvégezni, amelyhez ma még diszletek, drámairók, világosítók, sugók és írói becsü-

letesség kellene. Ez nagyon szépen hangzik, de aligha őszinte nyilatkozat, különben a színházak és a színpadi szerzők nem félnének annyira a mozikkétfoglalásától. A dologban a valóság talán inkább az, hogy: a színházak soha annyira nem voltak szellemi gyámjaink, mint ma, amikor a színpadi rendező az utolsó cserjét sem hagyja magyarázat, tartalom, tendencia nélkül, s amikor a szigorú Reinhardt már a ruhatárban ott áll és kikapcsolja a logikánkat, zsenye appreciálóképességünket, legértetlenebb felfogásunkat, hogy bent,

térre. Istenem! Hevesi Sándor talán propellerjegyet nyomott volna a kezünkbe.

Vagyis: akár azt mondhatnám, hogy a mozikkétfoglalása tulajdonképpen hadüzenet a modern színházjátszásnak, a tulbuzgó iparkodásnak, hogy a deszkák ne csak az életet, de annak szuperlatívuszát is jelentsék. Tetszetős, ha a színpad okkal-móddal megtalálja a maga színes klappancziáit a gondolatvilágra, de ha zsákszámba gyűjtjük az asszonánczokat, rímstótar lesz belőlük, aminél borzalmasabb dolog kevés

Körmenyi Frim Jenő: Leány.

Csikász Imre: Fialat leány.

Fialatok szkulpturái a jubiláris kiállításon.

az elsötétített nézőtérben a maga lelki világával, csinosan kiesztergályozott gondolataival és imperialisztikus kommentáiraival helyettesítse.

A mai színház többé nem barátságos ágens az író és a közönség között, hanem egy új gróf St. Germain, aki a maga képére gyurja át elsőbb az író, azután a látogatót. A színpad nem oktat, hanem parancsol, a mű nem emel fel, hanem bilincsekbe rak, jóllehet ezek a kötelékek többnyire már akkor elpattannak, mikor az előadásnak vége van és a foyer előtt megjelenik a körut csatakos, mozgó, túlkölő és harczoló képe; amikor felszállunk a villamosvasutra és saját akaratunkból váltjuk meg az átszállójegyet a Boráros-

akad a föld kerekiségén. De nem akarok ennyire menni és beérem vele azt mondani, hogy a mai színház talán nem felel meg a néző kívánságainak, lelki szükségleteinek, és érthető, ha az emberek két kézzel kapnak olyasmiról, ami a komédia fogalmát pontosabban és kevesebb zajjal fejezi ki előttük.

Az emberi hang, ez a komolyképű, százalaku kerítő az évek során elvesztette hitelképessége egy részét; nem szabad csodálkozni, ha az emberi szem és — ami vele nem azonos — az emberi tekintet is, legalább ideig-óráig, uralomra jut. Hogy erre a szerepre a mozi van kijelölve, lehet szatira, magán a tényen azonban nem igen változtat.

Syrion.

A hajnal.

Irta: KISS JENŐ SÁNDOR.

Nyári esők szivárványos alkonyán köszöntött be, jó estét kívánás nélkül, a legnagyobb lírikus, a Szeptember. Kődménén elhozta aratását a szépségnek és bőségnek. Mintha csak azt mondotta volna tréfás jókedvében:

— Nézzetek, én vagyok az esztendő tékozló fia, az édes könnyelműség. Csapra ütöm ma nektek az egész világot. garmadába rázom az öletekbe a gyü-

nabb bizonyítéka, és ami majdnem ilyen fontos jel: János, az ifju bölcs verseket szeretett volna írni.

Hogy miért volt János ifju, annak kétféle magyarázata is van. Margit szerint azért, mert nagyon szeretett s a szkepszis szerint azért, mivel mindenki ifju addig, amig meg nem hal, mert az utolsó pillanatig tapasztalhat ujat. Sokkal fogasabb a kérdés, hogy miért volt János bölcs, annyira, hogy nem is merem megokolni, inkább megpróbálom megmagyarázni.

János minden este bement a szerkesztőségbe hatkor és megkérdezte: — Fiuk, mi az ujság? — És ami ujság volt, arról irt János egy bölcseséget. Péksztrájk-

Kisfaludi Strobl Zsigmond: Fürdés előtt.

Hüvös László: Voluptas.

Fiatalok szkulpturái a jubiláris kiállításon.

mölcsöt és virágot és szőlőhegyek, mint önkéntes rabzolgák, terítik lábaitokhoz az egész termésüket dézsmaadóba. Foszszakok ki! Ma letejelek egészen. De virágok méhéből, gyümölcsök halmából és a zuzott törköly gőzéből nehéz illatok csapnak fel, amibe beletompultok, csendes lomhaság gurul az elmétekre és lassan elszomorodtok zsongító, lagymatag levegőmbé. Eszetekbe juttatom érte: gazdagság fosztlását, erőtlén erőték csendes apadását.

Es igaza volt. Nemcsak a faluban, a szabad természet költők által megénekelt lágy ölén borongott az elmulás hangulata, hanem a városban is. A kávéházak fölött bárányfelhők uszkáltak. Az adósok, mint béna testrészt a rossz időjárás, megéreztek a váltóik lejárását, ami az oknélküli szomorúság legcsalhatatlan-

ról, taksamérőről, villamosról, ami gázol és ami meg sem mozdul, akárhogy nógatják is a szakaszjegyesek, szóval: mindenről, ami kellett, válogatás és kritika nélkül. Minden nap egyet, este nyolcz órára, a gép pontosságával, évente 365-öt.

Es mivelhogy sohasem cselekedett akként, ahogy irt, tényleg bölcsnek is tartották. Gyakran, ha közérdekű témát nem talált, a napihírek tömegéből halászta ki egy-egy »visszaforduló« ember esetét és drámáját s ahhoz fűzött olyan magyarázó kommentárt, hogy ha véletlenül a szegény ember el találta olvasni a róla irt bölcséletet, menten kedvet kapott a végleges visszafordulásra. Gyöngének, pipogyának és a társadalomra károsnak bélyegezte minden alkalommal ezt az embertípust. A lelki vakság egy nemével nem

vette észre, hogy ő maga egyike a »legvisszafordulóbb« embereknek.

De, bocsnát! Most kapok észbe, hogy egy fogalomról beszélek, ami még tisztázásra vár. A visszaforduló ember alakja a természettudomány és pszichológia körébe vág s miután a meghatározásra mind a kettő illetékes, úgy tesznek, mint hasonló esetben a közigazgatási hatóságok, azt várják, hogy mikor csinálja meg a másik. Miután azonban János ur jellemzésére sürgős szükségem van erre a típusra, elvégzem helyettük én.

A visszaforduló ember mindig előre akar menni és mindig hátrál. A határozott, erős karaktert mutatja és nem karakter. Az akarata mindig negatív formában érvényesül.

— Elveszem Duenna kisasszonyt feleségül — mondja a visszaforduló ember.

A barátja nem szól, csak az ajkát biggyeszti, de ez a biggyesztés már bizonytalanná teszi a visszaforduló embert, kételyeket ébreszt, tehát már nem veszi el. A színházba szeretne menni. De vajjon érdemes-e megnézni a »Szimpla pofon«-t. S miután nem biztos benne, inkább nem is megy el. A habozó ember mindig dadog és cselekvésre képtelen. A visszaforduló ember mindig azt teszi, amit nem akar. És most forduljunk vissza a természethez és Jánoshoz.

János egy gyönyörű szeptembervégi napon három órakor ébredt fel s rögtön az ágy szélére ült, ami az öltözködéshez való komoly készülődés jele. Az előbb elmondottakból arra lehetett volna következtetni, hogy meggondolja magát és szokás szerint visszabu a dunna alá egy félóra méig. De ma nem így történt. Felkelt, sebtiben elment, megebédelt egy kurtakorcsmában s aztán szivarozva nekiindult a körutnak. A jóllakott ember békessége párosult benne ma kivételesen az abszolút megelégedettséggel. Nem voltak gondolatok, mintha elfujták volna, csak érzései, édes, meleg, mozdulatlan és nem izgága érzések. Ez a poézis. Még a szivarjának az aromája is más volt ma. A nap szeliden sütött rá s a langyos, illatos levegő simogatta frissen borotvált ábrázatát. Ugy érezte, hogy ezt a lelki telítettséget egy vers megírásával kellene lecsapolni. Aztán meg mohó vágy lepte meg mezőt látni, avar és pirosló lombok alatt ülni, gyönyörködni virágpompában és gyerek kacagásban.

— Megigérttem Margitnak, hogy érte megyek — gondolta magában. — De minek zökkentsem ki magam ebből a megtisztult, nemes hangulatból, amiben ki tudja mikor lesz részem. — És kiment a ligetbe, avarlombok alá ült egy padra és nézte a lihegő virágok pompáját és hallgatta a gyermek kacagást és a dadák és bakák flörtölését. Egy szelid, meghatott gyermek ült a padon a szigorú napi bölcselő helyett.

Mikor egy kicsit belefáradt a boldog semmittevésbe, könyvet huzott ki a zsebéből.

— Hm! — mondotta. — Goethe Faustja! Hogy jutott erre az asszony? — Aztán belemerült az olvasásba.

János a takarítónői tiz parancsolatba felvette, hogy reggelenként a kabátba tiszta zsebkendő és a felöltőbe néminemű könyv dugandó a könyvespolcra. Ennyi köze volt a takarítónőnek a tiszta zsebkendők-höz és az irodalomhoz.

Már jóideje olvasott, amikor a könyv szinte észrevétlenül lassan-lassan lehanyatlott az ölébe és réveteg, betükre irányított szemé belemerült az alkonyodó levegőbe. A Faust töprengése bekapcsolódott a saját gondolatmenetébe és szövődtek új jelenetek párhuzamosan Goethe művével az író agyában.

Hát érdemes még élni? A tiszta ész lát-e még más megoldást, mint a menekülést? És nem jobb-e ifjan meghalni egy szeptemberi tiszta hangulatban, amikor még nyílnak a völgyben a kerti virágok? Faustot visszatarthatta az öngyilkosságtól a legszebb leány igézete, de hát ő még ettől is elesett. Hisz ő is szereti Margitot, de ez a szerelem minden együttérzés mellett is olyan bántó, lealázó, hogy szinte kergeti el az élettől.

Nem ötlet ez. Nem a pillanat szülte a kezébe került könyv nyomán. Csak most markánsabban rajzolódott ki előtte. Érezte ezt nap-nap után, valahányszor késő éjjel elment a »Pokol« nevű mulatóhelybe és várta a négy órát, amikor már hazakisérhette Gretét. Fellázadt a férfivolta, hogy amíg ő csendesesen feketézett s a muzsikán andalgott, addig Grete tánczol és pezsgőzik és vad férfiszemek előtt csillogtatja a Valpurgisz-éjek szédítő gyönyörét. És nem menti ezt az sem, hogy a »Pokol« az előkelőség mulatóhelye.

Ó, hányszor vitatkoztak ezen hazamenet és hányszor szidta le érte a leány.

— Hát érdem-e tisztának lenni, hünek lenni az adott szóhoz a zöldsalugáteres, szelid otthonokban, a Valentinek védelme alatt? Ez kötelesség, de nem érdem. De nekem küzdenem kell érte mindennap. Ezer kísértés lobogtatja felém vörös nyelvét. Kísért a hegedű vonója, kísért a parkett recsegése a lábam alatt, kísért a férfiszem tüze és a pezsgő altató mámora. De nincs az az erő, ami megtántoritana, mert én csak téged szeretlek és megint és megint csak téged szeretlek és csak arra kérlek, értsd meg, hogy amivel te titkon, lopva vádolsz, azt én is utálhatom a lelkemből és hogy a nő nem vesztheti el a hitét és a szeretetét a tisztasághoz és hogy aki akar, az a »Pokol«-ban is tiszta marad.

De rendszeren ezek a szavak nem győzték meg. A féltékenység lopva égett s néha egész éjszakán át lesből figyelte és őrizte. Ha módjában lett volna, kivette volna a »Pokol«-ból. De nimolista volt. S ha nem szeretne volna annyira, elhagyta volna. Csak akkor nyugodott meg néha, amikor körülnézett és észrevette, hogy hány ilyenféle Faust ödög az éjjeli mulatóhelyeken, akik várják a hajnalt és a tarkaruháju kis Gretcheneket, akik tartják magukat a kedvesük karján olyan makulátlannak, mint a germán szökecsék.

De ma elementáris erővel támadt fel benne ez az érzés. Ami körülötte lengett, az enyelgő ragyogás, az illatár és pompa és gyerek kacagás, valami abszolút tisztaságot árasztott maga körül. A természet fűrésztötte virágos kádjában édes fiának romlott városi lelkét. Ebben az üdeségben szinte átszellemült és felemelkedett. A szerelem és a félbredt józan erkölcsi érzék vívott benne harcot és én sajnálom, de be kell vallani, hogy az utóbbi aratott fényes győzelmet.

— Elhagyom a lányt — mondta. — De szeretném látni azt a Mefisztófeleszt, aki kicsavarja a kezemből a méregpoharat.

Egészen sötét volt már. Felállt és elindult a liget járatalabb puskétos része felé. Behuzódott a bozótok közé.

— Ugy halok meg, mint a macska: elbujva — gondolta és megtapogatta a zsebében a revolvért. És ment beljebb a sötétbe. A háta mögött nagy recsegés és ropogás hallatszott, amitől fehérre ijedt. A Faust kiesett a zsebéből.

— Grete, kis Grete — sugta, mint imádságot, és a lelkében kicsi ördög sietve válaszolt:

— Éredj hozzá a »Pokol«-ba, eredj a »Pokol«-ba!

— Nem borulsz a vállamra, nem szidsz többé! — és a kicsi ördög tovább nógatta:

— Eredj hozzá a »Pokol«-ba, eredj a »Pokol«-ba!

— Mást fogsz szeretni! — És erre a kicsi ördögnek már nem volt ideje válaszolni, mert János úgy elrohant, hogy csak a körüton, a »Pokol« bejárata előtt állott meg lélegzetvételre. Az ördögnek öltöztetett portás tiszteljesen szalutált.

— Hm! — gondolta János. — Ott, tulnan az a másik, vajjon fog-e szalutálni? Nem hiszem! Nem fogja tudni, hogy ujságíró voltam.

Bement és leült egy fölkébe az asztalhoz. Érezte, hogy most gyáva volna megmondani Margitnak, amit akar, hát hozatott feketét és egy üveg pezsgőt.

— Meg kell neki mondanom, hogy miatta, csakis miatta dobok el mindent. Hogy érezze és fájjon neki.

A második pohárnál már bátornak érezte magát és odaszólt a pinczérnek:

— Mefisztó! Pszsz! Margit kisasszonyt kéretem. Mondja, hogy én kéretem, hogy hagyja ott egy percze a társaságot.

— Mit jelentsen ez a pezsgő, János?! — kérdezte néhány perc mulva szigoruan Margit.

— Én — hebegte a fiu s azután ivott még egyet és leküzdve a félelmét és dadogását, megfogta a leány két kezét s erősen a szemébe nézve, beszélni kezdett:

— Hallgass meg, Grete! Én, fiam, ma meghalok csendesen, a formák betartása mellett, köny és szentimentalizmus nélkül, a részeg ember csendes bonhomijával. Kifizetem az utolsó feketét, kimék a körütra és zsebettem kezekkel várom az első gummikerekű kocsit, amibe sok ló van fogva, szóval fiákkert. »Hé kocsis!« kiáltom, aztán nyeglén, bizonytalanul lépkedve, beszállok a kocsiba, ráteszem a kezem az emberem vállára és így szólok: »Hát barátom! Maga most elvisz kocsizni a Stefánia-utra. Megkerüli a viktornyot, aztán visszafelé elvisz a Szvetenay-utczába. A házszámot talán majd megmondom akkor, de azt hiszem, maga ugyis kitalálja, mert maga okos fiu és filozófus, mint minden éjszakai kocsis. És szó nélkül megérti, hogy mi az, mikor egy magános embernek szük cz a város és nem talál jobb éjszakai szórakozást, mint kocsizni a Stefánia-uton. Mert meleg a szive és ilyenkor az utassal együtt érez és ezért követel tőle háromszoros borralót. De édes, jó barátom, kérem, lassan hajtson, hogy ne érezzem a hideget, egy csók ég az arczomon és ugy szeretném megőrizni a melegét, hogy minél későbbben rabolja el a kapzsi éjszakai szellő«. És ugy-e, kicsikém, te sejtet, hogy ennek a csóknak a gazdája te leszel?

Aztán lassan kiérünk a ligetbe. Csendesen maradoznak el a sötét lombkoronák. Összerezzenek és megborzongom a hidegtől és motyogom magamban:

— Be kéne fütteni, be kéne fütteni!

És megyünk tovább és már nemcsak a hidegtől fázom, hanem a nagy rejtelmes egyedüllétől is. Hát mért nem jön egy ember, aki az utamba állana és megkérdezné:

— Hát hová mész erre a sötétbe éjnek évadján?

— Vagy egy rendőr! De senki, senki, csak egy biborcsik az ég alján, amire a hideg hidegebbé lesz és amire a reményem csitul:

— Be fogok fütteni, be fogok fütteni!

Lassan haladunk előre, de a viktornyot már megkerültük. Nem birom el a hideget tovább. A kezem zagyván birizgál a browningom hasán. Sűrű fátyol zárul a szemem elé. Nem nézek bele a világba. Még egyszer sunyin megfenyegetem magam:

— Befütök!

Aztán csönd van már és nem játszom a kicsi vas-puskával. Befütöttem és jó meleg van és ez a meleg

csak növekszik, ömlik és piros, mint az én szerelmes irásom. És ugy fekszem félig ülve a kocsiban, mint amikor kifelé jöttem és a kocsi ugy megy, mintha mi sem történt volna. Az egész különbség csak annyi, hogy az emberem ott a bakon már tudja, melyik az a ház a Szvetenay-utczában, ahová én kíváncsoztam, ahová vinni fog, s ha szomorú, az nem az én személyemnek szól, hanem az elmaradt háromszoros borralótól.

De tiéd az utolsó szavam, Gretchen. Rejtelmek ősz ez most, hogy a lelkem megnyilatkozik. Bevallom, a hajnal volt az én igazi kedvesem s nem te, aki nadirban taposod a rózsát. A hajnal, ez a csudálatos égi csira, amitől fü, fa erőre kap. A holt atom tőle életre lendül és mosolya édesebb minden asszonyi bájnál. Az éjszaka is csak azért róttam, hogy lássam a születését, amint megkoronázza szépségével ezt a csuda várost. Nézd, ott lobog az öntudatlan imádatom minden sor irásomban. Csak őt, csak őt. Tebened is a hajnalt kerestem s a végzetem, hogy egy befejezett élet alkonyára ébredék. Köszönts a hajnalt, Gretchen, mely read is pazarolta édes, éltető melegét. Az éji emberek gyönyörű arany paplanát, amely engem is bebugyolált sok szép reggelen s amely alatt annyit álmodoztam talán éppen terólad. Köszönts és tárd ki felé puha karjaid és kiáltd oda neki, hogy a leglángolóbb udvarlója nincs többé. És hogyha látni akar még egyszer, akkor fordítsa mennyei orcáját a Stefánia-utnak, mert ott fekszik ő a puhán suhanó kocsiban, feléje fordított arczzal. Hogy ragyogja be még egyszer a fény záporával és legyen szemfödője annak, aki meghalt a születése órájában. Kiáltd oda neki gyönyörű szavakat a te részegséged ékesszólásával, ahogy én dicsértem nap-nap után perzselő ajakkal. Himnuszt Bacchus istenhez, aki a szomorúságot torkonragadja és borba és féktelenkedésbe fojtja. Kiáltd oda őrvöngve, ami benned lakozik, ami kikiváncsozik belőled. S ha az ajkad elfárad és az áradásban megállit a kebled lihegése, akkor kaczagj bele az ébredő fiatal várost köszöntő hajnalba s magasra emelve a pezsgőspoharat, vágd az asztal márványlapjára. Ez legyen czéda életem utolsó bucsuüdvözlete.

*

Extázisa magaslatán lobogó szeme egyszerre csak ürességbe meredt. Most vette észre, hogy Grete, aki a kifakadásban nem a költői szépséget, hanem csak a kifakadást, az unos-untalan elgyötört kifakadást látta, ott hagyta pezsgőmámor és a gyönyörű szavak szédületében. Ereje elhagyta s az üresedő Pokolban szinte észrevétel nélkül részegen lebukott az asztal alá és onnan dadogta:

— Mefisztó! Egy kocsit, amibe beültet, hazavisz... egy kocsist, aki lefektet. — S lecsukódó szemei előtt lobogó vágya festett képet, hogy másnap ki fog békülni és ölelkezni fognak és csókolódnizni, amilyen szerelmi dárídó még nem volt e földön.

Mert, mint már emlitém, János a visszaforduló emberek közé tartozott, akik lobbannak, mint a szalma-láng, akik pillanatnyi lelkesedésükben hegyeket emelnek el, akik kedvesek és néha egyre-másra fel is használhatók, de akiket komolyan venni igazán nem lehet.

Gyümölcsfák beszerzése. Akinek egy-két éves akác-, gledicsia-, gyümölcsfa-vadoncz, továbbá mindenféle ojtott nemes gyümölcsfára van szüksége, annyival is inkább ajánljuk Unghváry László faiskolájának (Czegléd) mai számunkban közzétett hirdetését, mert a nevezett cég már több mint 26 éve küldi a szélrózsa minden irányába évenként százezerszámra a nemes gyümölcsfát, milliószámra az egy-két éves gledicsia-, akác- és mindenféle gyümölcsfa-vadonczot.

Saison.

Apró drámák.

I.

Az első hó a redakcióban.

SZERKESZTŐ: Kedves Elme ur! Irjon valami gyönyörűt az első hóról. A szép fehér szűz pelyhekről, melyek mint drága ezerkoronás fehér paplan takarják a háztetőket és megörvendeztetik a becsületes, jó kedélyeket. Egy szépen megírt hirt irjon róla; mártsa be tollát ragyogó elméjébe, szubtilis lelkébe; irjon a hóról intimitásokat; lirizáljon róla; beszéljen önmagáról; a hangulatairól satöbbi.

ELME UR: Igenis, szerkesztő ur! (*A szerkesztő visszavonul.*) Igenis, szerkesztő ur! (*A szerkesztő már el is megy a redakcióból.*) Igenis, szerkesztő ur.

(Megjegyzendő, hogy a három »igenis szerkesztő ur« három különböző hangnemben van mondva; az első alázatos mollban; a második gunyos mollban; a harmadik dühös durban.)

A SEGÉDSZERKESZTŐ: Vonuljon vissza, kedves Elme, a szobájába és meditáljon az első hóról. Senki nem fogja zavarni.

ELME UR (*miután visszavonul, ilyképpen meditál*): Kikeresem a tavalyi évfolyamból az első havat és leirom. (*Kikeresi és olvassa.*) Ez nem elég lírikus. (*A tavaly-előtti évfolyamot lapozza és olvassa.*) Ez nem elég hangulatos! (*A harmincz év előttinél.*) Nem elég intim... (*A négy év előttinél.*) Nem elég szubtilis... (*Az öt év előttinél.*) Ez szóról-szóra ugyanaz, mint a tavalyi...

SEGÉDSZERKESZTŐ (*bejön*): Kész, Elme ur?

ELME UR: Még nem vagyok... De mindjárt...

SEGÉDSZERKESZTŐ: Nézze, én ajánlok önnek valamit. Tavaly irtam egy szépen megírt hirt az angol feministákról... Keresse meg azt a kis cikket és írja le »Első hó« czimen.

ELME UR: Köszönöm, segédszerkesztő ur.

(A cikket fellapozzák és Elme ur leírja. A gyönyörű hír így hangzik.)

»Az első hó: Kicsiny szobámban ülök és fejemet tenyerembe hajtva az én szőke babámra gondolok. Szőke babám!... Apró fekete szemeid mint két fehér pont világitanak be forró agyvelőmbe... Két sör gyöngy a szádban! Tegnap csókoltam és ma is érzem ízét, valamint annak a fekete hajszálnak, mely fogam közé akadt, miközben szőke fürteid közt eltévedt az én halovány arcom... Ha elgondolom, hogy odakint... Ó ne is beszéljünk róla!... Szivemben jégcsapok... de ne is beszéljünk róla. Asszonyok rikácsolása kísért az utcákon... Hahó! hahó!... Taliho!... De ne is beszéljünk róla!...«

(Elme ur bcadja a szerkesztőnek a hirt, mely másnap megjelen.)

2.

Személymotoszás à lá Ökörmező.

A VIZSGÁLÓBIRÓ: Asszonyom, vetközzék le!

EGY FIATAL HÖLGY: De uram!... Az ilyesmi nem illik.

A VIZSGÁLÓBIRÓ: Sajnálom, de tul kell esnünk rajta... Parancsolja, hogy segítsek?...

A HÖLGY: Megengedi, hogy a völegényemet megkérdezzem, szabad-e?

A VÖLEGÉNY: Tiltakozom ellene! Nem szabad! Mit fog a világ mondani?

A HÖLGY: Fiam, a világgal nem kell törődni...

A VIZSGÁLÓBIRÓ: De ha nagysád esetleg szégyeli magát, kiküldöm a csendőröket, kiküldöm a rendőröket, kiküldöm a völegényt, kiküldök mindenkit. Csak ön és én maradunk bent.

A VÖLEGÉNY: Tiltakozom a csendőrök és a magam kiküldetése ellen!...

A HÖLGY: De Rudi! Ennyi ember előtt! Mit fog a világ mondani?

A VIZSGÁLÓBIRÓ: Ebben igaz a van önagyságának. Mars ki! Önt, völegény ur, majd a csendőrök fogják levétköztetni. (*A hölgy elájul.*)

A VÖLEGÉNY: Tiltakozom az ellen, hogy a vizsgálóbíró ur is levétközzék.

A VIZSGÁLÓBIRÓ: Akkor engem nem ismer. Ha én motozok, mindenki levétközik, aki csak él... Itt nincs protekció!... Pusztán jellememnél fogva magam is alávetem magam e procedurának. (*Kezdi vetköztetni a hölgyet.*)

A HÖLGY (*ájultan*): Patentgombra jár...

A VÖLEGÉNY (*dühösen*): És csattra... Azt ugyan nem fogja könnyen kigombolni. (*Kárörvendően.*) Biztosítom, hogy semmit sem fog ott találni! (*A csendőrök kivezetik a völegényt.*)

A HÖLGY (*aléltan*): Kérlek, Alfréd!...

(A csendőrök bevezetik a völegényt.)

A VIZSGÁLÓBIRÓ: Nem találtam semmit önagyságánál.

A VÖLEGÉNY: Hála Istennek! A becsület meg van mentve!

A HÖLGY: Igen.

3.

Irodalmi párba.

VEZETŐSEGÉD: Ángárd! Rajta!

(Felek összecsapnak és megvágják egymást.)

EGY NÉZŐ (*elszörnyűködve*): VÉR! VÉR! Fekete vér!...

EGY MÁSIK NÉZŐ: Lila vér!...

EGY HARMADIK: Vörösnek is mondható egy egész kicsi jóakarattal...

EGY NEGYEDIK: VÉR... VÉR!... Zöld harmatos vér!... Igyunk belőle egy serleggel!

EGY ÖTÖDIK: Vajjon csak első vérre hadakoznak-e egymással? Jobb szeretném, ha másodikra, vagy harmadikra, esetleg negyedikre mennének egymásnak. Mert vért akarok látni! Vért szeretnék inni! Hadd csapjon ki szilaj bugyogással az artériákból a piros nedű!

A NÉZŐK: Vampirok vagyunk! Szivni akarunk!

(Körül akarják táncolni a feleket, de Fodor kiutasítja őket.)

4.

Dráma a színpadon.

KRÁMECZ: Most maga mondjon egy viccset, Abelesz.

ABELESZ: Nem lehet. A szerző ur azt írta az utasításba, hogy »Kramecz viccset mond, közönség nevet«.

KRÁMECZ (mond egy viccset, a közönség nem nevet).

ABELESZ (mond egy viccset, közönség nem nevet).

SZERZŐ (mond egy viccset, közönség nem nevet).

VÁGÓ (mond egy viccset, közönség nem nevet).

GOMBASZÖGI (mond egy viccset, közönség nem nevet).

(Miután ez három felvonáson át megisméllődik és a közönség konzekvens karaktere teljesen kidomborodik a nézőtéren, lemegy a függöny.)

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

D A newyorki pokol. Minden európai fantázia elsápad, ha arra a tűzveszedelemre gondol, amely egy huszemeletes felhőkarcolót izzó kemerczvévé, egyenesen az ördög fáklyájává tett. Ez a szűz föld, amelynek nincs hagyománya és multja; mintha most élné mitikus korát. Az elemeket ő ejtette leginkább rabul. De ha néha megvadul egy gyorsvonatja, felhorkan egy gigászi gépe, akkor itéletnap van, a rengeteg kötőmegben úgy hangzik az ordításuk, mint az őserdőben és az amerikai oly csatákat viv velük, mint az ősember a masztodonnal és a dinotheriummal. Reménytelen a küzdelem. Az *Equitable* égése valamikor, ezer év múlva, talán oly mitikus csapássá válik az amerikai köztudatban, mint a mi vizözönünk. Hiszen a pusztulás amerikaiasan stilszerű volt. Parázsló liftek száguldtak, a lángbaborult palotán felgyulladtak a telefondrótok, a huszadik emeletről emberek loccsantak a kövezetre. Egy köztűzoltó megőrült, a parancsnok pedig hős-halált halt. De nemcsak a gerendák és lángok ropogtak. A fagy is társult a rontó elemmel. Jégcsapok lógtak a tűzoltóságokról és a vizi-puska sugara pár perc múlva jégtükrökre, fantasztikus arabeszekké fagyott. Mindehhez vegyük hozzá azt is, hogy a kár huszmillió dollár. Ez csak Amerikában történhetett meg. A borzalom ott hősi képekké tágu, költészetté merevül. Eszünkbe jut, hogy *Poe* Edgar amerikai volt...

* * *

× Kis pénzek, jó pénzek. Egy prágai kereskedő Budapesten felejtett valamit, már nem is tudom, szivarcsutkák voltak-e, vagy holmi koronák, de tény az, hogy négy pesti kisember lehajolt értük és felvette őket, amiért most minden valószínűség szerint ülni fognak, mert az itt felejtett holmi nem volt az övék.

Az eset egészen jelentéktelen, a felháborodás ellenben óriási. Nem azért, mert négy ember lopott, hanem mert négy ember csak 977 koronát lopott és a bűn nyilván igen felháborító dolog: akkor, ha nem fizeti ki magát. A nagy tolvajt nemcsak az igazságszolgáltatás hagyja futni, hanem a publikum is, a detail-üzlet ellenben mind a két fórumnál egészen rosszul jár. Megnyugtathatjuk az aggodalmaskodókat, akik fejszével mennek neki a négyeknek, akik nem tudtak többet lopni: az üzlet nem olyan megvetendő, az üzlet egészen kifizeti magát. Az élet utjai egészen furcsák, a megélhetés utjai pedig még sokkal furcsábbak. Vannak emberek, akik egész nap szeges bottal járnak az aszfaltot és feltűzdelik az eldobott és megtalált szivarvégeket és ezek tizenöt-husz esztendei aszfaltjárás után házat építenek. Vannak ismét olyanok, akik az ittlejtett aprópénzeket szedik össze a kávéházi asztalokról és az adóhivatali pénztárártól, s legyünk egészen nyugodtak: megvan a mindennapi gummirádlerjük. A kis pénzek jó pénzek, a kis pénzek hallgatnak, csak a nagy pénz ordít s míg a nagy lopás legfeljebb szerencsésen megmenni-kült sikkasztóvá teszi az embert, a kis lopás egészen biztos ut a millió felé. És kérem, nem az a gazember, akit megszedít egy szénakazalnyi bankó, hanem az, aki szivós következetességgel rakja élére a lopott koronákat. És így a felháborodás egészen érthető, akármilyen sanda is a közvélemény, mégis oda üt; ahova ütni kell. Az igazság így valahogy mégis csak kikerül és az ütlegetés egészen jogos alapon folytatódhatik. Nem azért; mert a négyek nem loptak sokat, hanem azért, mert keveset loptak.

* * *

D Franzstadt. A kiadóhivatalok tükörelakai előtt, ahol a belőtt gólok óriási színes betűkkel reszkettek, láttuk egy este a Franzstadtot. Nem a Ferencvárost. A Franzstadt volt ez, Budapest régi-régi városrésze, amely mint egy szegény köztársaság él a városunkban s megőrizte lokálpatriotizmusát és ódon német dialektusát. Arra a hirre, hogy a londoni sikon a ferencvárosiak — nem a magyarok — megverték az angol labdarugókat, minden épkézláb ferencvárosi otthagya a vacsoráját és kijött tüntetni az aszfaltra, felfésült hajjal, vásott überczigerben, félretaposott: cipősarokkal. Legkevesebb se feszélyezték magukat. Éljenek és hurráztak a nyílt utcán. A látvány pedig kedves volt. Mi, többi budapestiek, akik jól öltözködünk és tudjuk a korrekt modor kátéját, elfogódottan álltunk előttük, valami tisztelet-féle ébredezett a város: ez autochtontjai iránt, akik meg tudnak feledkezni magukról, közösséget és testvériséget vallanak a többi ferencvárosival és szeretik egymást. Bizony kicsit szegélytük magunkat. Minden fővárosi argot-nkkal és cinizmusunkkal falusiak voltunk mellettük. Mert az igazi fővárosi mindenütt patriárkális, közvetlen, gyerek. Ilyennek mutatkozott egy este, egy órára a Franzstadt, amely az aszfaltra, az ivlámpák alá a régi Pest egy idilljét festegette.

* * *

♂ A politikus varga. Ugy látszik, mégis jó olykor, ha a suszter nem marad meg a kaptafánál; a »politikus varga« egy; általában nem az a bohózatba való figura, aminek be szokták állítani és előfordul, hogy egy odavetett megjegyzéssel olyan problémákat old meg, amiken katedrák, pártok, publicisták, státusférnök századokon át viaskodnak. Itt van az a friedrichsruhei suszter, akiről a legujabb Bismarck-feljegyzésekben olvasunk. Amit ő mondott a konzervativizmus és radikálizmus velejéről: azt a legmodernebb politikai tudomány is akkreditálhatja: hogy »a suszter mindig konzervatív, a szabó rebellis, mert amikor a suszter varr, kifelé huzza az öltéseket és tágitja a mell izmait, a szabó ellenkezőleg, neki tehát horpad a melle, az előbbi egészséges, az utóbbi beteg és aki egészséges, konzervatív és aki beteg, az rebellis«. Hát ez az: minden

politika csak egészségi kérdés és idegrendszerbeli és mi odavoltunk a kéjtől, amikor pár év előtt ezt egy híres doktor könyvében »Weltanschauung und Nervensystem« olvastuk. Pédig a suszter — a suszter már régebben és velősebben megmondta. Igaz : Shakespeare még velősebben mondta, amikor a »sovány, éhesszinű Cassiustól« remegtette Caesart. Ha volna ezen a földön igazság, azt a susztert ki kellene ásni a sírjából és a búda-pesti egyetem politikai katedrájára állítani. Hogy öreg ? — vagy száz éves, az igaz, de azért ezer évvel fiatalabb, mint kollégája, Concha méltóságos ur.

* * *

♂ **Mágnásasszonyok kémiszolgálatban.** A Lux kapitány romantikus szökése nyomán kiderült, hogy Európa békéje tulajdonképpen nem az állig felfegyverzett hadseregek légióin nyugszik, — hanem a kémeken. Hiába : egy kémét elcsífnék, de ezret nem csípnék el, és amíg nincs az a mozgósítási terv, az az erődrajz, az a titkos utasítás, ami a keletkezése után tíz nappal nem habitué minden külügyminiszter és vezérkari főnök íróasztalában : addig nem lehet hadat viselni. Ahogy most kiderült, a legelmésebb Anglia kémiszervezete ; ezek a kalmárok tudják, mitől döglük a légy : ők szép, bódító mágnáshölgyekkel látják el a kémiszolgálatot. Tudják, hogy a férfinál butább valami nincs a világon, és nincs az a titok, amit egypár idejében alkalmazott csókkal ki ne lehetne lihegetni belőle.

SZINHÁZ.

Csitri.

(A *Vígszínház* bemutatója.)

A csitri, akit *Varsányi* Irén aranyos bájjal, kislányos gesztusokkal ábrázol, francia típus. Kicsit fitos, kotnyeles és szeles. Néhol perfid, néhol nagyon szentimentális. Angyalka, aki a pubertás korában van. Ki lehet állítani egy czukrosbolt kirakatába, de már az éjjeli mulatóban is megtalálná magát. Mindig elképesztően talpraesett feleleteket ad. Annyira körvonalozott az egyénisége, hogy szinte már nem is érdekel bennünket, de annál inkább érdekli a tömeget, a színházbajárók ezreit, akik nem kedvelik a fejtörőket s valami ismerttet akarnak, egy sémát, egy leányt, a mesék csodatevőinek mindenhatóságával. Ismerjük a csitri alakját. Ott nő fel vidéken Pont-Audemerben, a serkedő hisztériájával, amely még csupa kellem, két feketébe és fehérbe-járó nagynéne szoknyája mellett. Édesen tud duzzogni, kunczogni, hunczutkodni. Fehérfüggönyös ablakok kaczagnak rá. Ozsonnára teritene. Az asztalnál, két sárga virágcsokor között ül a plébános, kövéren és pirosan, a kérő, egy esetlen vidéki fiatalember, de a *gamine* nem szereti őt, hiszen előtte van az élet, a határtalan lehetőségek, a kalandok romantikája. Egy napon pedig, mit gondol magába, mint a népmesék elátkozott hercegkisasszonya, mint a vidék hamupipőkéje, gyorsvonatra ül, elutazik Párisba, bekopog valakinek az ajtaján s szerelmes lesz egy piktorba, vagy két piktorba egyszerre és a regénye megoldódik, így, vagy úgy, ahogy tetszik. A csitri mindig kedves. Képe a francia viccslápok színes rajzairól, a jól sikerült plakátok kislány-alakjairól ismerős.

Mit tagadjuk, hogy a *Vígszínház* darabjában is csak afféle plakátművészet és plakátbáj van. Ahogy azonban ezt a bolond és édeskés vigjátékot beállítják, rendezik és játszszák, abban élet és közvetlenség érzik. *Hegedűs* Gyula, aki egy deresedő és szerelmes piktor személyesít, a művészi tartózkodás és öntudat példáját adja, amint négy felvoná-

son keresztül egyszerűséggel enyhíti a darab olcsó érzélgősségét és kimért, anélkül hogy bántóan hangsúlyozná ezt, és kedves, meleg, anélkül hogy a párisi boulevardoknak szánt bohémromantikába esne. Egyszerű, egyszerű, megint ezt mondjuk, egyszerű. Mellette *Tanayt*, *Vendreyt*, *Szerémyt*, *Haraszthynét*, *Molnár* Arankát, *Mészáros* Gizát említhetem, mindazokat, akik szerepeltek s örömmel kell konstatálnom, hogy a francia színházakban se tudnak több párisi charme-ot adni a divatos és kelendő ujdonságoknak, mint a *Vígszínház*. Igaz hogy az ilyfajta darabok csak tömeghasználatra írótak. *Donnay* és *Capus* még nem egészen érkezett el hozzánk és *Courteline*, *Jules Renard*, akik a mai francia szellem originális képviselői, még nagyon távol vannak tőlünk. Sokan bizony szivesebben ismerkedtünk volna meg velük, mint *Veber*-rel és *Gorsse*-szal. Kétségtelen azonban, hogy mind a ketten igénytelenek. Kibujnak a kritika alól, sem a dicséretre, sem a gáncsra nem tartanak számot. Ha dicsérem őket, nincs igazam, ha gáncsolok, nagyképi vagyok, glosszákat írni hozzájuk pedig veszedelmes is, kómiikus is. Csak annyit mondhatok, hogy a vígságuk nem kellemetlen, darabjuk nem untat, nem az ideálom, de nincs ellenemre. Legjobb lenne talán észre sem venni. Hadd tóduljon a közönség minden este és ülje meg hamarosan a darab századik előadását. Ugy terem ez francia földön, mint nálunk a buza- virág, a zsálya, természetesen, a földből, a szerzőre, vagy a szerzőkre, akár a népdalok szerzőire, senkise kíváncsi, és nem is nekik tapsolunk, csak mert jókedvünk van és a felvonásközökben jól esik összeverni a tenyerünket. Mindenki irhatta, ez is, az is : még *Pierre Veber* és *Henri de Gorsse* is. A fordítás azonban ötletes és egyéni. Ha nem is láttuk a színlapot, csak egy név jut eszünkbe : *Hellai* Jenő neve.

Lehotai.

A *varsányi csata*. *Farkas* Pálnak eddig legnagyobb színpadi sikerét hozta ez a könnyed, bohókás komédia. Eddigi balsikereit pedig megmagyarázza, hogy csak most nyult hozzá ahhoz a zsánerhez, mely tulajdonképpen magja irodalmi tehetségének. Romantikus, felületes és nem szigorú lipótvárosi szatira az, amit itt kapunk és ehhez *Farkas* Pál igen jól ért. Szalónhumor és boudoir-guny az ő tónusa, nem szereti bántani az embereket, csak minden nagyképűség nélkül mulat rajtuk és a közönséget is arra készíti, hogy vele mulasson. És szatirája olyanokhoz nyul, akiket nem is nagyon nehéz kifigurázni : a tulmodern költőhöz — becsüljük *Farkas* Pál tehetségét annyira, hogy tudjuk róla : itt nem tehetséges és divatos lírikusainkra gondol — és a félbolond szociológushoz ; itt pedig biztosan tudjuk, hogy sem *Jászi* Oszkárt, sem *Pikler* Gyulát nem akarta benne kigunyolni. Tisztán általános félszűzességekről van szó : olyan tünetek megkritizálásáról, melyeknek furcsaságain már mi is sokszor és jogosan neveltünk. Ez a szatira tehát inkább romantikus, mint reális a darabban, s a mese, mely köréje szövődik, már teljesen regényes. Az őszi zsurukon hallani ilyen kedvesen elbeszél és jóízű nyári kalandokról. A szerfelem, mely elmaradhatatlan a hadgyakorlatokon, már sok magyar szerzőnek szerzett színpadi sikert és *Farkas* Pál darabjában is teljesen beválik. A hátunk mögött urak és hölgyek találgatták, hogy ugyan melyik Nádor-utczai herczegnő adhatott alkalmat *Szomolnok*y Edit szerelmének megírására ? Végeredményben : *Farkas* Pál megtalálta a maga drámai zsánerjét, közönsége pedig, mely *Az önkéntes naplója* vidámságait ismeri, most viszontlátta szerzőjét a színpadon, s e viszontlátás örömei sikert jelentenek a Magyar Színháznak.

cs.

Szeplős és pattanásos hölgyek és urak részére kizárólag a *Diana*-arczkrém és *Diana*-szappan bőrpoló- és szépítőszert ajánlható. Ára 75—75 krajczár. Egyedüli készítő : *Erényi* Béla. *Diana* gyógyszerháza, Budapest, *Károly*-kört 5.

Művészet.

Neukunst Wien.

Az összehasonlítás majdnem olyan ravasz és veszedelmes dolog, mint a hasonlat: a legritkább esetben talál teljesen. A bécsi legmodernebbek esetében szintén félrevágott egy kicsit, ezeket a különös piktorokat ugyszólván minden hozzáértő és hozzá nem értő tényező a budapesti nyolczakkal hozta közeli atyafiságba, mi azonban sehol nem találjuk ezt a rokoni összeköttetést. Már a külső megjelenési formájukban sem. A Neukunst Wien mindenestre különös és érdekes társaság, de voltaképpen minden tagja saját magának és saját magáért különös, a hat embert nem fűzi egymáshoz semmi egyéb, mint az elnevezés. És talán még valami: az, hogy nem sorozhatók be semmiféle irányba, iskolába, vagy másfajta művészeti csoportosulásba. A Neukunst emberei önmagukért vannak és a barátkozásuk csak olyasvalami, mintha egymáson megalakitának a különöczök klubját. A klub falain belül mindenki tovább csinálhatja a maga bolondságait, nem törődve a többiekkel, akik viszont szintén egészen zavartalanul merülhetnek el a saját rögeszméik legyézgetésébe. A rögeszme kifejezés ebben az esetben, úgy hiszem, nagyon találó: a bécsi modernnek egész fantáziája egy-egy fix idea körül kering s ez az idea annyiféle, amennyi az ember. A bécsiek mindegyike egészen külön egyéniség s ez a legelső különbség, amely őket a többé-kevésbé egységes nyolczaktól elválasztja.

Az ideák azonban csak annyit érnek, mint az ideákat tápláló ember, és valljuk be: a bécsi vendégek értéke, emberi értéke nem nagyon magas fokú. Ne értsen senki félre, nem a művészek egyéniségére, jellemére, vagy más ilyen személyes dolgokra gondolok, ebben a tekintetben távol van tőlem még a kritika árnyéka is, csak annyit akarok jelezni, hogy a póz, amelylyel a bécsiek a fejlődés általános folyamába beállítják magukat, sem nem szimpitikus, még kevésbé értékes. A dekadencia mindenestre produkálhat értékeket és egyéniségeket, de a dekadencia mint olyan és pláne a forszírozott dekadencia kellemetlen és mindenestre idegen látványosság. Soha nem tudok semmiféle élrágadtatást érezni, ha valaki a szemem láttára belefut az erotikum és különösen az egészségtelen erotikum hullámaiba. Kiváltképpen akkor nem, ha a művészet jövőjére gondolok s arra a munkára, amelynek a jövő érdekében csak most kellene megkezdődnie. De milyen lesz ez a munka, amelyet világfias szenvedéssel, neuraszténiás, bágyadt szeretkezéssel és ehhez hasonlókkal akarnak megkezdni tulfinomult, ideges urak? Micsoda jelentősége lesz ennek a jövő, a féltve remélt jövő szempontjából? Egészen bizonyosan: semmi. Ez a művészet nem jelent semmit, többé-kevésbé tehetséges különöczködés és semmi több, egy elvirágozott rózsának néhány haldokló szirma, nem kezdet és nem ígért, hanem befejezés és hanyatlás.

Ezek az urak felkapva Cézanne nagy hagyatékát, fel akarnak lázadni az impresszionizmus ellen, de nincsen hozzá erejük. Még annak a kettőnek sem, — *Faistauer* és *Kolis* a nevük — aki határozottan nagy talantum közöttük. A nagy összevisszaságból, amely a naturalizmus bukása után bekövetkezett, nem hoztak magukkal semmit. Csak elméleteket és ugratási mániát, furcsa pózokat, amelyeknek nincsen értelmük és céljuk. Éppen a legtehetségesebbek győznek meg erről. *Faistauer* asszonyportra kétségtelenül nagyon szép, de oh jaj! milyen kicsi és jelentéktelen akár *Renoir* arcsképeihez képest. A forma, a sokat emlegetett forma semmivel sem különb, a színek pedig megkoptak és elvesztették a szépségüket. És *Kolis* legjobb oeuvre-je, a pázsiton fekvő fiu-akt, vajjon mivel jelent többet, mint a *Ferenczy Károly* aktjai. Közel sem jár azokhoz. Hol vannak

itt az eredmények, hol az új művészet határvonalai? Egészen másutt, távol a bécsi urak különöczködéseitől, A dekoratív kompozíció, amely *Faistauer* kezében olyan rosszul sikerült, mutatja meg az utat, a melynek követésére a bágyadt, enervált bécsiekben nem volt elég egészség és erő.

Jean Preux.

IRODALOM.

Irodalompolitika.

— A Világ szerkesztőjének papirkosarából. —

Kedves Szerkesztő ur, engedje meg, hogy valaki — mindegy, hogy ki, akárki, véletlenül én: együgyű polgár — meghívó nélkül és anélkül hogy az álláspontjának híveket akarna toborzani, részt vehessen a *Világ* irodalompolitikai ankétján. A személyazonosságom? . . . Itt van egy csomó előfizetési felhívás; ezt még tegnap kaptam Kulcsártól Bécsből, ezt *Pompéry* küldte, ezt *Vachot*, ez a *Hölgyfütaré*, a *Honderű*, itt a régi *Kakas Mártoné*, a *Vasárnapi Lapoké*, a *Nemzeté*, emitt a *Religióé*, a *Hentesek Lapjáé*, a *Nyugaté*, ez a *Jogtudományi Közönyé*, az *Ifjumunkásé*; nahát: a lánglélkü honleány, a honom szebbelékü asszonyai, a mívelt magyar közönséghez, a nyájas olvasó, a főtisztelendő testvér, az elvtárs, az igen tisztelt kartárs ur, a modern olvasó, — ez mind én vagyok. Ugy van: az egyéniségem kissé imaginárius; én vagyok az olvasó. *Vidéky Appolónia*, *Kovács János* és kereszthesi *Kóhn Dávid*. Alássan instállom, szabad-e belészólni az író urak dolgába — és disszertálni ekképp:

*

Irodalompolitika. Abban az istenitéletté sötétült polemikában, ami a *Világ* irodalompolitikai ankétjának a kereszt-tüzébe került, egy motívum se volt abból, amit irodalompolitika-nak hívnak. Az irodalompolitika: kulturpolitika . . . den Sinn für Volkommenheit, Verfeinerung und Raffinement zu wecken, oder wieder zu erwecken suchen. Ami *Hatvany Lajos* és *Osvát Ernő*t szembeállította, az egész duellum: az — kérem — lap-politika volt; adminisztratív probléma. A *Nyugat* két álláspontja összemérkőzött . . . Kell-e, lehet-e, szabad-e, illik-e egy napilapnak az egész magyar literatúrát egy folyóiratra lokalizálni s egy folyóirat sommás pörét irodalmi-monstre-pörré dagasztani? Kérdem: *Füst Miláné* a magyar irodalom és *Peterdi István* és *Bán Ferencz* és *Boross László* és a magyar irodalompolitika problémái izoláltak-e attól az egész irodalomtól, amely azon a folyóiraton kívül áll? Valóban a *Nyugat* lett az egyenlítője a magyar literatúra glóbusának és *Kiss, Kóbor, Herczeg, Gárdonyi, Bródy, Molnár, Cholnoky* csak szélességi és hosszúsági fokok; a *Jócsi Jenő* és *Várady Istvánok* délkörei közt? Itt örült zürzavar van, világfelfogások tabula-rasája készül és forrongás és kialakulatlanság dul mindenütt . . . és akkor jön Ön és mint a jelen *Carlyleja*, aki azt, ami most, ma; a szemeláttára történik, az irodalomtörténet gukkerén nézi és tul minden kételkedésen, viaskodáson és tépelődésen, kijelenti: ez irodalom, — az nem az. Tyukom-bukom jaj be szép, farkas-barkas jaj be rut. És most beszéljünk másról!

*

Rosszul megy nekünk . . .

Az emberek egyre-másra cserélik a pártjukat, a lapjukat, a lánjbzurnáljukat; az emberek érzik, hogy a mindennapi útjuk beletorkollik a világtörténelem árjaiba és riadtan és nyugtalanul horokannak hátra, mint a barmok az égháboru előtt. Jelszavak és ideálok keringenek, ujak és olyanok, amelyekkel nem a sajtó villamoskemenczéje fütötte

a közéletet... Csoportok alakulnak, érdekeltségek szövődnek, amelyek közé az egyes ember is beékelődik; szinte máról-holnapra új viszonylatok támadnak, amelyek közt mindenki megtalálja a maga hadállását: a bankár szemben áll a birtokossal, a proletár a gyárossal, a zsidó a katolikussal és lassankint mindenki úgy jár, mint Fabrice, a Stendhal hőse: észre se veszi, és a világtörténelem legnagyobb eseményének a sikjába került. A *proklamáltan* modern irodalmi lapjában azonban, amelynek tulajdonképp hadi tudósító gyanánt kellene szolgálni, mindennek nyoma sincs. Én — te — ő — modern olvasók — érezzük, hogy a népszövetség gyűrűje már a torkunkat fojtogatja; hogy az iskolai kongregáció az ellenségemmé uszítja a fiamat; hogy a pótadóm elviselhetetlen, a vaczkom megfizethetetlen, só a kenyere, epe a borom és az egész életem czudarabb, mint egy kutyáé... és akkor ideadják nekem Füst Milán mérföldes sorait az afrikai zebráról, a nagy fejedelemtől és Karinthy Frigyesről. És hozzák a többiek... jönnek mind, a gémlábu sasok, csodamének, huszvéves titánok és negyvenéves nyeglék, — az egész, önmagában határolt lira, két milliméterre ázott lélektavak, az Ady Endre és a német decadence képével a szó-izapos tükrükben. Ez: irodalompolitika... És a regény... husz év óta nem irtak jó regényt Magyarországon, — husz év: közben agrárrendülés volt az Alföldön és egy történelmi osztály udvarán megperdült a dob... és nagy dolgok estek itt is, ott is, itt egy világraszóló vasuti sztrájk, ott egy mondaine kulturharc... és Jancsics-rét, szocializmus, Achim András, Lipótváros, zab-ring, festők, képek, sok, szép, Prohászka Ottokár és Krausz Simi, lakbérúzsora, feminizmus és Wekerle Sándor, minden, minden, minden. És — a tobzók után — vártam a regényt, amibe mindez áttranszponálódik, a Balzacot, a magyart, a pestit és jött a nagy romancier... és a regény: *Szerdától-szombatig*. Annak a regénye, hogy hogy csábit el egy suhancz egy cselédleányt; és a vie profonde és a lelki mélységek képviselőjében: viganó-riszálások, cselédzsoba-titkok... csacsiságok. Ez: irodalompolitika... Kritikát is kaptam: ma Füst Milán irta meg Karinthyról, hogy ő a legnagyobb, holnap Karinthy revanch-ot, adott: csak ön után, uram. Molnár Ferencz barátságos vállveregetést kapott, — »kétségtelen, hogy van benne valami kis alantas humor« — Herczeg Ferenczet: öt sorban intézte el — Várady István. Ez: irodalompolitika.

Ejh, nem program-irodalomról van szó. Nem Csizmadia Sándorra gondolok és Farkas Antalra, — megjegyzem: Csizmadia Sándor mérföldekkel jár közelebb a költő-ideálhoz, mint a szó-oldók — csak egy kis kapcsolatra, kontaktusra, akármilyenre, aközt, amit olvasok és a saját külső és belső világom közt. Mi kis ország vagyunk, — és polgárságnak, osztálynak: gyenge — mi nem engedhetjük meg magunknak azt a fényűzést, hogy író, sajtó és publikum külön gusztussal, külön igényekkel, külön nívóval és külön mondanivalóval izoláltan, széjjel-kalapáltan, ellenségesen éljenek. Valamikor abban merült ki a magyar irodalompolitika: »fiain, csak énekeljete« — mindegy, hogy mit, hogy hogy, miért és milyen instrumentum mellett. De akkor az író — no, írjuk le — a nemzet csalogánya volt, az egyetemes publikumé, akit minden osztály akkreditált. Ma — az osztálytudatok kialakulásával — az író behelyezkedett már az egyes osztályokba, a furcsa ember, izlés- és ideálkeveredés, ami hatvan év alatt végbement nálunk, oszlóban van. Itt, ezen a ponton kellett volna egy progresszív

irodalompolitikának rést verni. A félelmetes ütemeken komplikált, megdrágult, megnehezedett élet millió és millió új hangot, árnyalatot, témát, problémát termelt ki és a Nyugat irodalmában egy jajszót, egy sóhajt, egy sikoltást, egy felordítást nem hallottak meg: az emberek üzték tovább parfümös, virágos, presziöz játékaikat... és fogalmuk sem volt arról, hogy vulkánok tövén szednek virágokat. Én — olvasó — romok közt járok és senki sincs, aki megmutatná a helyet, ami nekem az új idők közt kijelöltetett volna; látom, érzem, hogy minden lépéssel, amit a külső világom husz év alatt előre tett, kijebb lódtam magamból, hogy minden lépés a véreimből, a velőmből, az idegeimből szedi az üzemi költséget... és a literatúrában, amit adtak, mindennek csak ott van nyoma, hogy egy pár jelző új ötvözetet kapott, más technika szerint keverik a szó-színeket. Engem becsaptak: azt mondták, Nyugat felé repülünk, új csucok és nagy tavak felett, Nyugat felé kormányozzák a gusztusomat, a gondolkodásomat, a pillantásomat. Ez: — a Nyugat ugyan kissé rugalmas fogalom és mindenesetre revizióra szorul, végre is: Dehmel mellett ott van Hugo Salus, — ez: irodalompolitika lett volna. Ehelyett azonban felültettek egy kis viczinálisra és mindig ugyanazok közt a kis falvak közt mentünk, ugyanazokkal az emberekkel, akiknek a málhait — ürmérték szerint mérték. Szó sincs róla; a lokomotívvezető idealista volt és önzetlen, de Brutus is derék és becsületes férfi volt. És idealista volt Robespierre is, — az erényállamot akarta megteremteni, de belezuhan az ideálok és megcsinálhatóságok véres kontrasztjába és rémuralmat csinált. Legendre hentessel és Simon cipésszel nem lehetett az institucziók bronzába önteni az erényállam vizióját. És az irodalompolitikáét sem. Ez a Nyugat mérlege: passzív. És a passzívát én fizetem

az Ön híve:

Az olvasó.

A levél hiteléül: Lengyel Ernő.

HETI POSTA.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése december végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Szonettek a szomorú szobáról. A szentek szomorúak és nem a szoba. Mennyi épületés értelmetlenség; divány kék szeme! Szekrény, szobor kék szelleme. Én is kék, te is kék, az istenyi is kék! Vagy: »Boldog ki kis, szűk kocsmák asztalán könyököl be a borba!« Lám, a bor könyöklőnek, — az egészen új!

Fiume. Költeményét talán elnyelte a czápa, se baj! majd kiköpi. Jónással is megcselekedte.

Makó. Gengéljük.

D. L. Egyelőre méltóztatna talán a lobogó mellett kitartani. Mi nem igen biztathatjuk.

Zsoltár. Nyilván *Lynkeusz* vette át, de az most beteg. Majd megsürgetjük.

Szilveszter. Bizony szép a képviselő urtól, hogy a muzsához leereszkedik. Rutinos dolog. Engedje, hogy egyet aludjunk rá. Egyelőre még nem tudjuk, mi lesz. A befejezése szép.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JOZSEF.

Ha csukamájolajról van szó; csak a Zoltán-féle lehet gondolni, mert ez a legkiválóbb, miért is gyermek, felnőtt szívesen veszi. Üvegje 2 K.

Ajánlja dúsan felszerelt ékszer-, arany- és ezüsttáru-raktárát, nemkülönbön jól szabályozott zsebóráit a legújtanosabb gyári áron.
TELEFON 156-65. TELEFON 156-65.

SCHÖN GÉZA
ÉKSZER- ÉS ÓRARAKTÁRA
BUDAPEST, KECSKEMÉTI-U. 5.

Vesz mindennemű ékszer, régi arany- és ezüstöt a legmagasabb áron. **ZSEBÓRÁK** 3 évi jótállással. Házlebontás miatt mélyen leszállított árak!